

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL

R. Hagelberg

Materjale kursuse "Ettevõtete ja rahvamajandus-
harude rahandus" tundmaõppimiseks

TARTU 1973

VII
A
TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL

Rahanduse ja krediidi kateeder

R. Hagelberg

Materjale kursuse "Ettevõtete ja rahvamajandus-
harude rahandus" tundmaõppimiseks

TARTU 1973

Kinnitatud Majandusteaduskonna nõukogus
28. novembril 1972. a.

Arh.

Tartu Ülikooli
Raamatukogu

12731

Tartu Riikliku Ülikooli
Raamatukogu

N

S a a t e k s

Käesolevas õppevahendis on esitatud tähtsamad skeemid ja põhivalemid kursuse "Ettevõtete ja rahvamajandusharude rahandus" tundmaõppimiseks kursuse kõige põhilisemate, s.o. tema teoreetilisi aluseid ning tööstust ja põllumajandust käsitlevate teemade kohta. Õppevahend on mõeldud kasutamiseks TRÜ Majandusteaduskonna rahanduse ja krediidi eriharuru üliõpilastele. Täiendava materjalina on ta kasutatav vastavate rahanduslike distsipliinide õpetamisel TRÜ Majandusteaduskonna teistes eriharudes, samuti TPI-s ja EPA-s. Mõndagi kasulikku võivad siit leida oma teoreetiliste teadmiste täiendamiseks ka praktikud.

Õppevahendis on pearõhk asetatud ettevõtete ja rahvamajandusharude rahanduse organiseerimisel esinevate põhiliste seaduspärasuste ja seoste avamisele formaliseeritud kujul. Taolise käsitluse eesmärgiks on õpetamise konkreetsuse suurendamine ning samaaegselt ka õppijate üldistusvõime arendamine. Aine sisu paremaks mõistmiseks on sellega esmakordselt kokku puutuvate õppijate huvides materjali hulgest elimineeritud need üksikküsimusi ja peensusi kajastavad näitajad ning seosed, mis raskendavad põhiliste seaduspärasuste avamist. Selle tõttu erinevad vastavad valemid mõnevõrra erialalistes käsiraamatutes kasutatavatest valemitest ning õppevahend ei ole otseselt kasutatav käsiraamatuna. Olulisemad käsiraamatud on ära toodud kirjanduse loetelus. Materjali valikul on põhirõhk asetatud enam püsivama väärtusega materjalile. Aine terviklikkuse tagamine ning formaliseeritud sisu majanduslik interpretatsioon jääb õppejõu hooleks.

K o o s t a j a .

S i s u k o r d

I osa

Ettevõtete ja rahvamajandusharude rahanduse olemus, funktsiooneid ja organiseerimise printsiibid.

1. Rahaliste suhete süsteem 11
2. Isemajandamine ja ettevõtete rahandus 13

II osa

Tööstuse rahandus

- I. Tööstusettevõtete tootmis- ja realiseerimis-
kulud 15
1. Kulude klassifitseerimise alused 15
2. Toodangu omahind 17
 - Toodangu omahinna põhivalemid 20
 - Kaubatoodangu maksumus omahinnas 21
 - Realiseeritava toodangu maksumus omahinnas 21
- II. Tööstusettevõtte rahaline sissetulek toodan-
gu realiseerimisest 23
1. Rahalise sissetuleku kujunemise alused 23
 - Põhivalemid 23
 - Realiseerimishindade süsteem 24
2. Rahaliste sissetulekute dünaamika ja kasu-
tamine 26
 - Realiseeritava toodangu mahu muutumine 26
 - Rahalise sissetuleku kasutamine 27

Toodangu realiseerimisplaani täitmise hindamine	28
III. Tööstusettevõtte rahaline akumulat- sioon	28
1. Kasumi kujunemise alused	28
Üldalused	28
Toodangu realiseerimisest saadava kasu- mi kujunemise põhivalemid	29
Bilansikasumi kujunemine	30
2. Kasumi dünaamika	31
Kasumi mahu muutumine	31
Kasumiplaani täitmise hindamine	31
3. Kasumi planeerimise meetodid	32
Otsese arvutluse meetod	32
Analüütiline meetod	34
4. Rahalise akumulatsiooni ja kasumi jaota- mine	38
Põhiskeemid	38
Jaotamise põhitingimused	40
5. Rentaablus	41
Üldine rentaablus	41
Arvestuslik rentaablus	43
Rentaablus toodangu omahinna suhtes	44
6. Maksed kasumilt	45
IV. Tööstusettevõtte majandusliku stimuleeri- mise fondid	47
1. Materiaalse ergutamise fond	47
Aasta plaanilise summa arvutus viie aasta plaani põhinäitajatest lähtudes	47
Tegelike eraldiste kõrvalekaldumine aasta- plaanis ettenähtud eraldistest fondimoo- dustemise näitajate plaani tegelikust üle- temisest või vaegtäitmisest tingitult	49

2. Sotsiaal-kultuuriliste ürituste ja elamuehituse fond	50
3. Tootmise arendamise fond	51
V. Tööstusettevõtte põhifondide taastootmise finantseerimine	52
1. Põhifondide koosseis	52
2. Põhifondide hindamine, kulumine ja dünaamika	53
3. Põhifondide amortisatsioon	57
4. Põhifondide taastootmise finantseerimise allikad	59
5. Põhifondide kasutamise näitajad	60
6. Kapitaalmahutuste efektiivsuse põhinäitajad	62
VI. Tööstusettevõtte käibevahendid	65
1. Käibevahendite koosseis	65
2. Käibevahendite käibekiiruse näitajad	65
3. Käibevahendite normeerimine	66
Üldalused	66
Tooraine ja põhimaterjali varudesse paigutatavate käibevahendite normeerimine ..	67
Abimaterjali varudesse paigutatavate käibevahendite normeerimine	74
Kütuse varudesse paigutatavate käibevahendite normeerimine	75
Taara varudesse paigutatavate käibevahendite normeerimine	75
Remondiks vajalikesse varuosadesse paigutatavate käibevahendite normeerimine	76
Väheväärtuslike ja kiiresti kuluvate esemete (väikevahendite) varudesse paigutatavate käibevahendite normeerimine ..	77

Lõpetamata toodangu varudesse paigutavate käibevahendite normeerimine . . .	78
Tulevaste perioodide kuludesse paigutavate käibevahendite normeerimine . . .	80
Valmistoodangu varudesse paigutatavate käibevahendite normeerimine	80
Käibevahendite normatiivi muutumine . . .	81
4. Käibevahendite moodustamise allikad	81
5. Omakäibevahendite ülejääk, puudujääk ja reguleerimine	84
VII. Tööstusettevõtte finantsplaan	87
1. Tulude ja kulude bilansi ehitus	87
2. Tulude ja kulude bilansi põhiseosed	95
3. Tulude ja kulude bilansi üksikute artiklite vahelised seosed	96

III osa

Põllumajanduse rahandus

I. Vahendite ringkäigu ja rahanduse organiseerimise iseärasused põllumajanduses	100
1. Põllumajandus sotsialistliku laiendatud taastootmise süsteemis	100
2. Rahanduse organiseerimise iseärasused põllumajanduses	103
II. Tootmiskulud ja toodangu omahind põllumajanduses	107
1. Üldalused. Kulude klassifitseerimine	107
2. Maaviljeluse toodangu omahind	110
3. Loomakasvatussaaduste omahind	111
III. Sissetulek toodangu realiseerimisest. Kasum. Rentaablus	115

1. Sissetulek toodangu realiseerimisest	115
2. Sovhoosi kasumi ja kolhoosi puhastulu kujunemine	116
3. Rentaablus	116
4. Kasumi ja puhastulu jaotamine	117
 IV. Käibevahendid	118;
1. Käibevahendite koosseis ja dünaamika	118
2. Käibevahendite normeerimine	120
 Valimik kirjandust	124

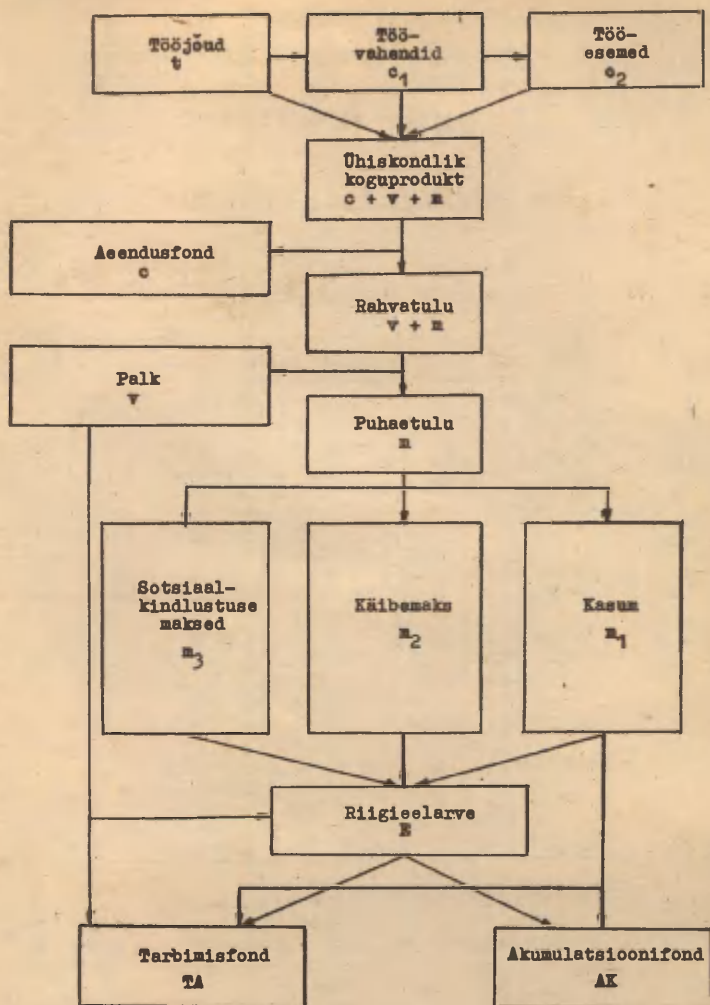
I. ETTEVÖTETE JA RAHVAMAJANDUSHARUDE
RAHANDUSE OLEMUS, FUNKTSIOONID JA ORGANI-
SEERIMISE PRINTSIIBID.

1. Rahaliste suhete süsteem.

T a b e l 1

Rahaliste suhete süsteem

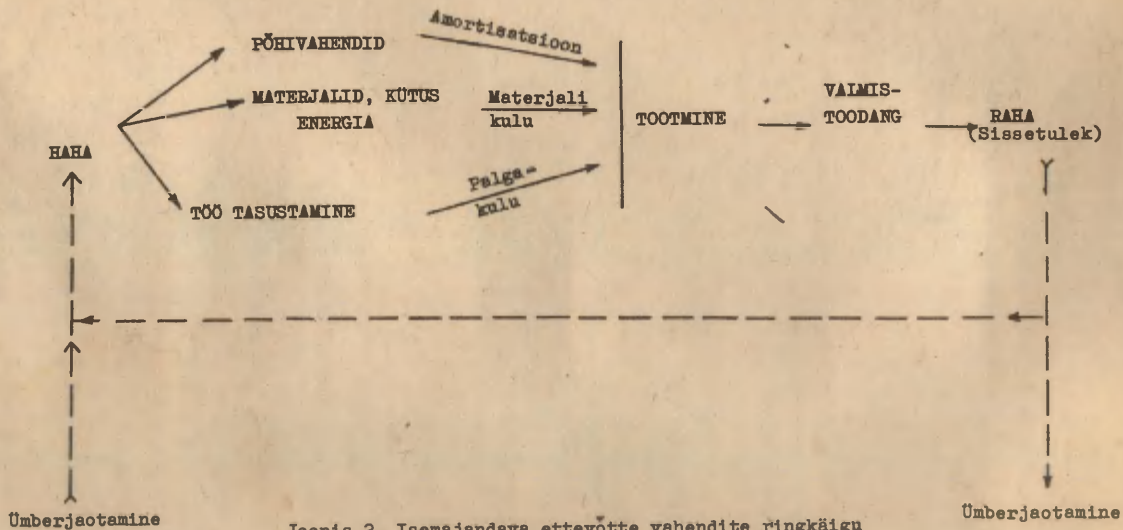
Tunnused	Rahaliste suhete põhirühmad		
	Raharinglus	Krediit	Rahandus
<u>I. Eri-</u> <u>tunnus</u>	Rahaline käive, s.o. raha liikumine ühiskondlikus mastaabis:	Ajutiselt vaba raha kasutamiseks: <u>ne ajutiste täiendavate vajaduste katmiseks:</u>	Ühiskondliku koguprodukti ja rahvatulu jaotamisel kujunevad rahalised suhted tootmisest osavõtjate (riik, ettevõtted, töötajad) vahel
	- ettevõtete vahel	- pankade ja ettevõtete vahel	
	- ettevõtete ja kodanike vahel	- pankade ja kodanike vahel	
	- kodanike vahel	- kodanike ja pankade vahel	
	Sularahata käive	- ettevõtete vahel	
	Sularaharinglus	- ettevõtete ja kodanike vahel (molemapoolselt)	
<u>II. Funktsioonid</u>	Raha funktsioonid:	Krediidi funktsioonid:	Rahanduse funktsioonid:
	1) väärtuse mõõdupuu	1) ajutiselt vaba raha akumulatsioon	1) jaotusfunktsioon
	2) ringlusvahend	2) ajutiselt vaba raha jaotamine, suunamine	2) kontrollifunktsioon
	3) maksevahend		
	4) akumulatsioonijärgne säästuvahend		
	5) maailmaraha	3) krediit ringlusvahendina	

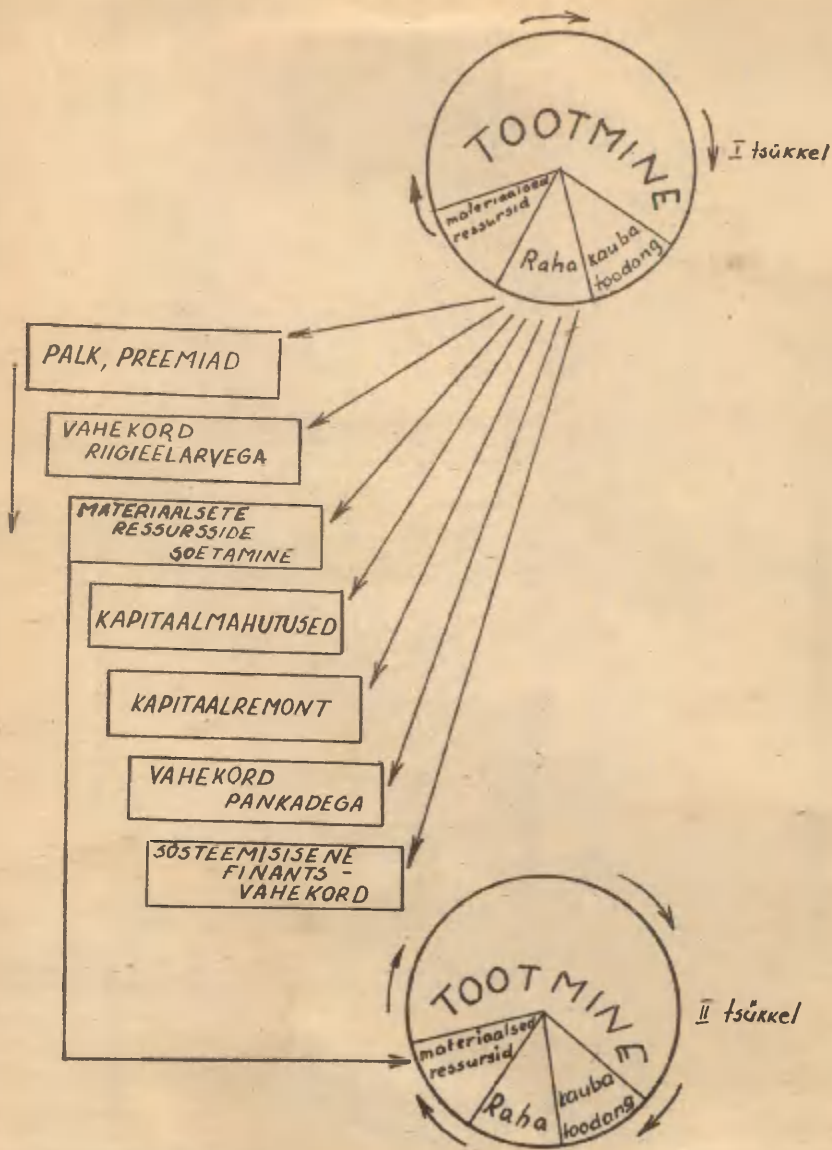
Joonis 1. Ühiskondliku koguprodukti ja rahvatulu töötamise ja jaotamise skeem.

2. Isemajandamine ja ettevõtte rahendus.

R - K T K' - R'

Joonis 2. Isemajandava ettevõtte vahendite ringkäigu skeem (I).

Joonis 3. Isemajandava ettevõtte vahendite ringkäigu skeem (II).

II. TÖÖSTUSE RAHANDUS.

I. Tööstusettevõtete tootmis- ja realiseerimiskulud.

1. Kulude klassifitseerimise alused.

T a b e l 2

Põhiklassifikatsioon

Kuluelemendid	Kulukirjed
Kulud vastavalt nende <u>majanduslikule sisule</u> (kõik ühe- laadilised kulud).	Kulud vastavalt nende <u>ise- loomule ja tegemise kohale</u> .
1. Tooraine ja põhimaterjalid.	Näidisloetelu.
2. Abimaterjalid.	1. Tooraine ja põhimaterjalid.
3. Kütus väljastpoolt.	2. Tehnoloogiline kütus.
4. Energia väljastpoolt.	3. Tehnoloogiline energia.
5. Palk.	4. Põhitöölise põhipalk.
6. Eraldised sotsiaalkindlustuseks.	5. Põhitöölise täiendav palk.
7. Amortisatsioon.	6. Eraldised sotsiaalkindlustuseks põhitöölise palgalt.
8. Muud rahalised kulud.	7. Seadmete korrashoiu ja ekspluaatatsiooni kulud.
Selle klassifikatsiooni järgi tuuakse välja <u>kulud kogutoodangule</u> (tootmiskulude eelarve alusel).	8. Tsehhikulud.
	9. Tehase üldkulud.
	10. Tootmisvälised kulud.
	Selle klassifikatsiooni järgi tuuakse välja <u>toodanguühiku omahind</u> ja <u>kaubatoodangu maksumus</u> omahinnas.

Täiendavad klassifikatsioonid

Klassifitseerimise alus. Nimetus	Sisu
<u>Struktuuri järgi liht- ehk elementkulud ja komplekskulud</u>	Lihtkulud (näit. palk) ei ole jaotatavad. Komplekskulud (näit. tsehhikulud) koosnevad mitmest lihtkukulust.
<u>Tekkimise iseloomu järgi põhikulud ja lisakulud</u>	Põhikulud (näit. põhimaterjal) on vahetult seotud tootmisega. Lisakulud (näit. tehase üldkulud) tulenevad tootmise teenindamisest ja juhtimisest.
<u>Soetamisviisi järgi otsesed kulud, kaudsed kulud</u>	Otseste kulude (näit. tooraine) suurus on vahetult kindlaks määratav toodanguühikule. Kaudsed kulud (näit. tsehhikulud) jaotatakse toodete vahel mingi jaotusaluse kaudu.
<u>Toodangu mahust sõltuvuse järgi tinglikult muutuvad ja tinglikult püsivad kulud</u>	Muutuvate kulude (näit. põhimaterjal) üldsumma muutub enam-vähem proportsionaalselt toodangu mahu muutumisega. Püsivate (näit. tehase üldkulud) kulude <u>üldsumma</u> ei olene otseselt toodangu mahust.

2. Toodangu omahind.

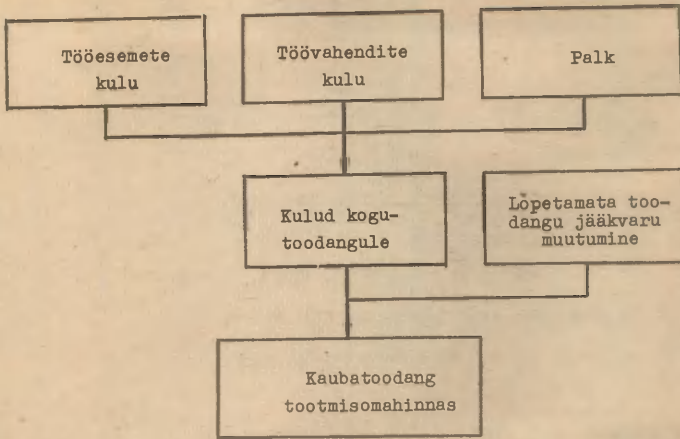
Tunnus	Näitajad
Kulude koosseis	Tsehhiomahind
	Tootmis- ehk tehase omahind
	Täielik omahind
Perioodi pikkus	Kuu keskmine omahind
	Kvartali keskmine omahind
	Aasta keskmine omahind
Andmete lähtebaas	Plaaniline omahind
	Normatiivne omahind
	Tegelik omahind
Kalkulatsiooni-objekt	Toodanguühiku omahind
	Vorreldav kaubatoodang omahinnas
	Mittevorreldav kaubatoodang omahinnas
	Kogu kaubatoodang omahinnas

Joonis 4. Toodangu omahinna klassifitseerimise alused.

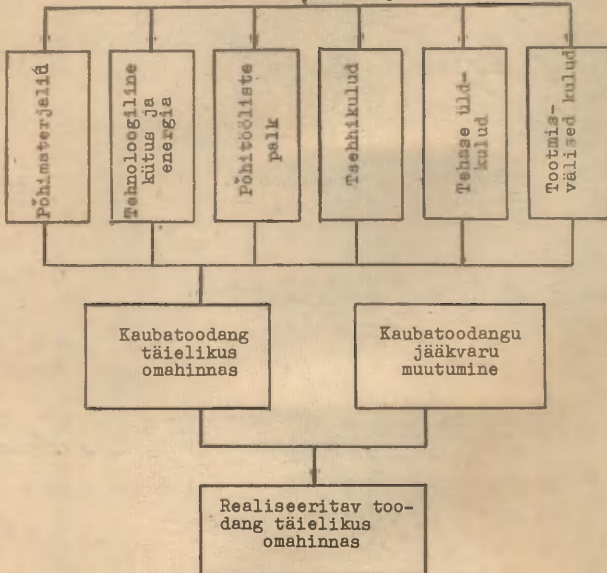
Otsesed kulud			Kaudsed kulud	
<p>Tooraine ja põhimaterjalid</p>	<p>Tehnoloogiline kütus ja energia</p>	<p>Põhitöölise palk, eraldised sotsiaalkindlustuseks</p>	<p>Tsehhikulud, seadmete korras- hoiu ja ekspluatatsioonikulud</p>	<p>Tehase üldkulud</p>
<p>Tsehhiomahind</p>			<p>Tootmisomahind</p>	
<p>Täielik omahind</p>				

Joonis 5. Kulukirjete jaotumine toodangu omahinnes.

Põhilised kuluelemendid

Põhilised kulukirjed

Joonis 6. Toodangu omahinna kujunemise skeem.

T o o d a n g u o m a h i n n a
p õ h i v a l e m i d.

Üldvalem:

$$s_j = \sum_{i=1}^m s_{ij}^{\text{ots}} + \sum_{i=1}^m s_{ij}^{\text{kaud}} , \text{ kus} \quad (1)$$

s_j - toodanguliigi j ühiku omahind;

i - kulukirjete arv (üldarv m) ;

j - toodanguliik (üldarv n) ;

s^{ots} - otsesed kulud toodanguühikule;

s^{kaud} - kaudsed kulud toodanguühikule.

Kulude koosseisu järgi:

$$s_j^{\text{tseh}} = \sum_{i=1}^m s_{ij}^{\text{ots}} + \sum_{i=1}^{m-x} s_{ij}^{\text{kaud}} , \quad (2)$$

$$s_j^{\text{toot}} = \sum_{i=1}^m s_{ij}^{\text{ots}} + \sum_{i=1}^{m-y} s_{ij}^{\text{kaud}} , \quad (3)$$

$$s_j^{\text{täiel}} = \sum_{i=1}^m s_{ij}^{\text{ots}} + \sum_{i=1}^m s_{ij}^{\text{kaud}} , \text{ kus} \quad (4)$$

s_j^{tseh} , s_j^{toot} , $s_j^{\text{täiel}}$ - toodanguliigi j tsehhi-,
tootmis- või täielik omahind;

x , y - vastavad kaudsed kulud, mis ei kuulu tsehhi-
või tootmisomahinna koosseisu.

K a u b a t o o d a n g u m a k s u m u s
o m a h i n n a s .

Tootmisomahinnas:

$$Q_k^{\text{toot}} = \sum_{j=1}^n q_j^k s_j^{\text{toot}} , \text{ kus} \quad (5)$$

Q_k^{toot} - kaubatoodangu maksumus tootmisomahinnas;

q_j^k - toodanguliigi j kaubatoodangu kogus vastavates naturaalühikutes.

Täielikus omahinnas:

$$Q_k^{\text{täiel}} = \sum_{j=1}^n q_j^k s_j^{\text{täiel}} \quad (6)$$

$$Q_k^{\text{täiel}} = Q_k^{\text{toot}} + S_{t.v} , \text{ kus} \quad (6a)$$

$S_{t.v}$ - tootmisvälised kulud (kaubatoodangule).

R e a l i s e e r i t a v a t o o d a n g u
m a k s u m u s o m a h i n n a s .

Tootmisomahinnas:

$$Q_r^{\text{toot}} = Q_k^{\text{toot}} + Q_{v.a}^{\text{toot}} - Q_{v.l}^{\text{toot}} , \text{ kus} \quad (7)$$

Q_r^{toot} - realiseeritava toodangu maksumus tootmisomahinnas;

$Q_{v.a}^{\text{toot}}$, $Q_{v.l}^{\text{toot}}$ - kaubatoodangu jääkvaru vastavalt perioodi alguseks ja lõpuks tootmisomahinnas.

Täielikus omahinnas:

$$Q_R^{\text{täiel}} = Q_K^{\text{toot}} + Q_{V.a}^{\text{toot}} - Q_{V.l}^{\text{toot}} + S_{t.v} \quad (8)$$

$$Q_R^{\text{täiel}} = Q_R^{\text{toot}} + S_{t.v} \quad (8a)$$

$$Q_R^{\text{täiel}} = Q_K^{\text{täiel}} + Q_{V.a}^{\text{toot}} - Q_{V.l}^{\text{toot}} \quad (8b)$$

Kaubatoodangu jääkvaru koosseis (kehtiva planeerimise meetodika kohaselt):

$$Q_{V.a} = Q_{V.a}^1 + Q_{V.a}^2 + Q_{V.a}^3 + Q_{V.a}^4 ; \quad (9)$$

$$Q_{V.l} = Q_{V.l}^1 + Q_{V.l}^2 , \quad \text{kus} \quad (10)$$

- $Q_{V.a}^1, Q_{V.l}^1$ - kaubatoodangu laovaru vastavalt perioodi alguseks ja lõpuks;
- $Q_{V.a}^2, Q_{V.l}^2$ - lähetatud kaupade maksumus, mille eest tasumise tähtpäev ei ole veel saabunud;
- $Q_{V.a}^3$ - ostjate poolt aktsepteeritud, kuid tähtaegselt tasumata kaupade maksumus;
- $Q_{V.a}^4$ - ostjate juures aktseptist keeldumise tõttu vastutaval hoiul olevate kaupade maksumus.

II. Tööstusettevõtte rahaline sissetulek toodangu realiseerimisest.

1. Rahalise sissetuleku kujunemise alused.

P õ h i v a l e m i d.

Üldvalem:

$$Q_R^P = Q_K^P + Q_{V.a}^P - Q_{V.1}^P, \text{ kus} \quad (11)$$

Q_R^P - rahaline sissetulek toodangu realiseerimisest;

Q_K^P - kaubatoodang realiseerimishindades;

$Q_{V.a}^P, Q_{V.1}^P$ - kaubatoodangu jääkvarud perioodi alguseks ja lõpuks realiseerimishindades.

Kaubatoodangu koosseis:

$$Q_K^P = \sum_{j=1}^n q_j^k p_j, \text{ kus} \quad (12)$$

q_j^k - j-toodanguliigi kaubatoodang naturaalühikutes;

p_j - j-toodanguliigi ühiku realiseerimishind.

Kaubatoodangu jääkvarude koosseis ja ümberarvutamine tootmisomahinnast realiseerimishinda:

$$Q_{V.a}^P = Q_{V.a}^1 + Q_{V.a}^2 + Q_{V.a}^3 + Q_{V.a}^4 \quad (13)$$

$$Q_{V.1}^P = Q_{V.1}^1 + Q_{V.1}^2 \quad (14)$$

Kujunemine toimub analoogiliselt valemite 9 ja 10 sisule.

Jääkarvud esinevad arvestuses ja plaaniarvutlustes tootmisomahinnas. Rahalise sissetuleku väljatoomiseks tuleb tootmisomahind vastavate koefitsientide (k'_0, k'_{pl}) abil ümber arvutada realiseerimishindadesse:

$$Q_{v.a}^{toot} \longrightarrow Q_{v.a}^p$$

$$Q_{v.l}^{toot} \longrightarrow Q_{v.l}^p$$

$$Q_{v.a}^p = Q_{v.a}^{toot} \cdot k'_0, \text{ kus} \quad (15)$$

$$k'_0 = \frac{Q_k^p}{Q_k^{toot}}, \text{ lähtudes baasaasta IV kvartali näitajatest.} \quad (16)$$

$$Q_{v.l}^p = Q_{v.l}^{toot} \cdot k'_{pl}, \text{ kus} \quad (17)$$

$$k'_{pl} = \frac{Q_k^p}{Q_k^{toot}}, \text{ lähtudes plaani-aasta IV kvartali andmetest.} \quad (18)$$

R e a l i s e e r i m i s h i n d a d e s ü s t e e m.

Hindade põhivalemid:

$$p_j^{e.v} = \bar{s}_j^{\text{täiel}} + d_j \quad (19)$$

$$p_j^{\text{arv}} = s^{\text{täiel.ind}} + d_j \quad (20)$$

$$p_j^{\text{tööst}} = \bar{s}_j^{\text{täiel}} + d_j + h_j^h + (m_j^k) \quad (21)$$

Hinna- liigid	Hinna- elemendid	Täielik omahind $s_j^{\text{täiel}}$	Ettevõtte kasum d_j	Hulgilüli hinna- täiend h_j^b	Käibe- maks m_j^k	Jaekaub. hinna- täiend h_j^k
	Ettevõtte hulgi- hind $p_j^{e.v}$					
	Tööstuslik hulgihind tööst p_j^t					
	Jaehind p_j^{jae}					

Joonis 7. Tööstustoodangu hindade süsteem.

$$p_j^{\text{jae}} = s_j^{\text{täiel}} + d_j + h_j^b + (m_j^k) + h_j^k \quad (22)$$

kus

p_j^{arv} - toodanguliigi j siseametkondlik arveldushind;

$s_j^{\text{täiel.ind}}$ - toodanguliigi j individuaalne täielik omahind.

2. Rahaliste sissetulekute dünaamika ja kasutamine.

Realiseeritava toodangu
mahumuutumine.

Absoluutne plaaniline muutumine (juurdekasv):

$$\Delta Q_{r.pl}^p = Q_{r.pl}^p - Q_{r.baas}^p = \sum_{q_{pl}}^{real} p_{pl}^{e.v} - \sum_{q_{baas}}^{real} p_{pl}^{e.v} \quad (23)$$

Muutumise (juurdekasvu) plaaniline tempo (%-des):

$$\Delta' Q_{r.pl}^p = \frac{\Delta Q_{r.pl}^p}{Q_{r.baas}^p} \cdot 100 \quad (24)$$

Absoluutne tegelik muutumine (juurdekasv):

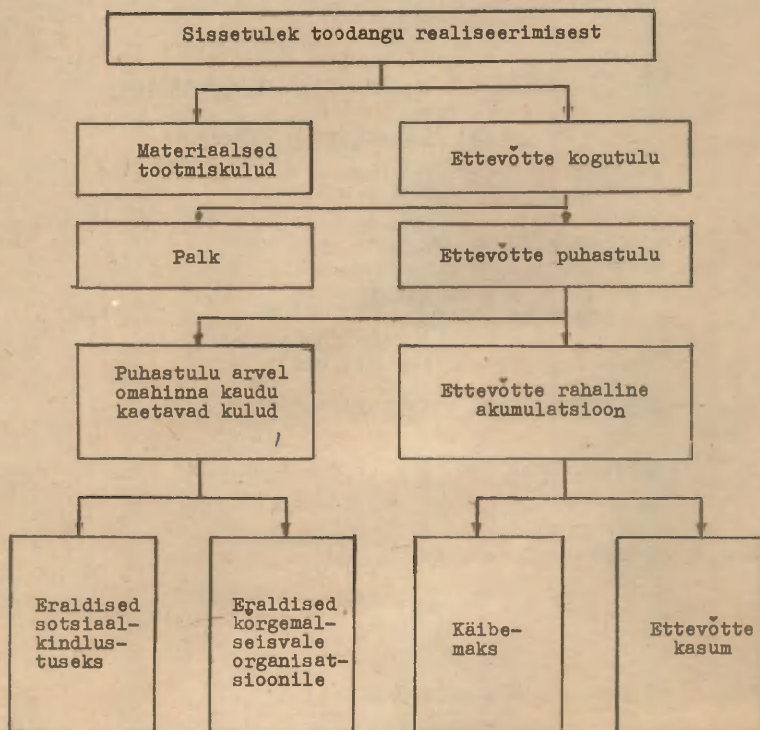
$$\Delta Q_{r.teg}^p = Q_{r.teg}^p - Q_{r.baas}^p = \sum_{q_{teg}}^{real} p_{pl}^{e.v} - \sum_{q_{baas}}^{real} p_{pl}^{e.v} \quad (25)$$

Muutumise (juurdekasvu) tegelik tempo (%-des):

$$\Delta' Q_{r.teg}^p = \frac{\Delta Q_{r.teg}^p}{Q_{r.baas}^p} \cdot 100 \quad (26)$$

Baasaasta realiseeritav toodang ($Q_{r.baas}^p$) tuuakse välja
plaaniaastal kehtiva metodoloogia ja hindade alusel.

Rahalise sissetuleku kasutamine

Joonis 8. Toodangu realiseerimisest saadava rahalise sissetuleku jaotamine.

Toodangu realiseerimis-
plaani täitmise hindamine.

Plaani täitmise hinnang:

$$\sum q_{\text{teg}}^{\text{real}} p_{\text{pl}}^{\text{e.v}} : \sum q_{\text{pl}}^{\text{real}} p_{\text{pl}}^{\text{e.v}}, \quad (27)$$

kus tegelik toodang võetakse plaanihindades.

III. Tööstusettevõtte rahaline akumulatsioon.

1. Kasumi kujunemise alused.

Üldalused.

Kasum toodanguühiku kohta:

$$d_j = p_j^{\text{e.v}} - s_j^{\text{täiel}}, \quad \text{kus} \quad (28)$$

d_j - kasum j -toodanguliigi ühikult;

p_j - j -toodanguliigi ettevõtte hulgihind;

$s_j^{\text{täiel}}$ - j -toodanguliigi täielik omahind.

Kasum toodanguliigi kohta:

$$q_j^{\text{real}} p_j^{\text{e.v}} - q_j^{\text{real}} s_j^{\text{täiel}} = q_j^{\text{real}} d_j \quad (29)$$

Kasum realiseeritavalt toodangult:

$$D^{\text{real}} = \sum_{j=1}^n q_j^{\text{real}} p_j^{\text{e.v}} - \sum_{j=1}^n q_j^{\text{real}} s_j^{\text{täiel}} \quad (30)$$

$$D^{real} = \sum_{j=1}^n q_j^{real} d_j \quad (31)$$

Toodangu realiseerimisest saadava kasumi kujunemise põhivalemid.

Kasum toodangu realiseerimisest:

$$D^{real} = Q_R^P - Q_R^{täiel} \quad (32)$$

$$\left. \begin{aligned} Q_R^P &= Q_K^P + Q_{v.a}^P - Q_{v.1}^P \\ Q_R^{täiel} &= Q_K^{täiel} + Q_{v.a}^{toot} - Q_{v.1}^{toot} \end{aligned} \right\} \quad (33)$$

$$D^{real} = D^{kaub} + D^{v.a} - D^{v.1}$$

Toodangu realiseerimisest saadava kasumi planeerimine:

$$D_{pl}^{kaub} = Q_{k.pl}^P - Q_{k.pl}^{täiel} = \sum_{j=1}^n q_{j.pl}^k P_{j.pl}^{e.v} - \sum_{j=1}^n q_{j.pl}^k s_{j.pl}^{täiel} \quad (34)$$

$$D_{pl}^{v.a} = Q_{v.a.pl}^P - Q_{v.a.pl}^{toot} = \sum_{j=1}^n q_{j.pl}^{v.a} P_{j.pl}^{e.v} - \sum_{j=1}^n q_{j.pl}^{v.a} s_{j.o.IV}^{toot} \quad (35)$$

$$D_{pl}^{v.1} = Q_{v.1.pl}^P - Q_{v.1.pl}^{toot} = \sum_{j=1}^n q_{j.pl}^{v.1} P_{j.pl}^{e.v} - \sum_{j=1}^n q_{j.pl}^{v.1} s_{j.pl.IV}^{toot} \quad (36)$$

Uute sümbolite tähendus:

$q_{j.pl}^{v.a}, q_{j.pl}^{v.1}$ - toodanguliigi j kaubatoodangu jääkarvu

kogus naturaalühikutes vastavalt plaaniperioodi alguseks ja lõpuks;
 toot. s.j.o.IV, toot. s.j.pl.IV - toodanguliigi j tootmisomahind vastavalt baasaasta ja plaaniaasta IV kvartalis.

B i l a n s i k a s u m i k u j u n e -
 m i n e .

$$D^{real} \neq D^{bil} \quad (37)$$

$$D_{pl}^{bil} = D_{pl}^{real} + D_{pl}^{muu} + D_{pl}^{real.väl} \quad (38)$$

$$D_{teg}^{bil} = D_{teg}^{real} + D_{teg}^{muu} + D_{teg}^{real.väl} + D_{teg}^{mittepl} \quad (39)$$

Uute sümbolite tähendus:

- D^{muu} - kasum (kahjum) realiseeritava toodangu hulka mittearvatava toodangu ja tegevuse (põllumajandus, varumine, kütuse müük töötajatele, liigsete materjalide müük jmt.) eest;
- $D^{real.väl}$ - kasum (kahjum) realiseerimisvälistelt operatsioonidelt (taaraoperatsioonid, conserveeritud tehaste ülalpidamine jms.);
- $D^{mittepl}$ - mitteplaneeritavad kasumid ja kahjumid (saadud ja makstud trahvid, hagi aegumise tõttu maha kantud võlad, kahjum loodusõnnetustest jt.).

2. Kasumi dünaamika.

K a s u m i m a h u m u u t u m i n e .

Absoluutne plaaniline muutumine (juurdekasv):

$$\Delta D_{pl}^{bil} = D_{pl}^{bil} - D_{baas}^{bil} \quad (40)$$

Muutumise (juurdekasvu) plaaniline tempo (%-des):

$$\Delta' D_{pl}^{bil} = \frac{\Delta D_{pl}^{bil} \quad 100}{D_{baas}^{bil}} \quad (41)$$

Absoluutne tegelik muutumine (juurdekasv):

$$\Delta D_{teg}^{bil} = D_{teg}^{bil} - D_{baas}^{bil} \quad (42)$$

Muutumise (juurdekasvu) tegelik tempo (%-des):

$$\Delta' D_{teg}^{bil} = \frac{\Delta D_{teg}^{bil} \quad 100}{D_{baas}^{bil}} \quad (43)$$

Baasaasta kasum (D_{baas}^{bil}) määratakse kindlaks plaani-aastal kehtiva metodoloogia ja hindade alusel.

K a s u m i p l a a n i t ä i t m i s e h i n d a -
m i n e .

$$D_{teg}^{bil} : D_{pl}^{bil} , \quad (44)$$

kus hindade muutumise korral tegelikku kasumit korrigeeritakse hindade muutumise mõju ulatuses.

3. Kasumi planeerimise meetodid.

O t s e s e a r v u t l u s e m e e t o d .

Otsese arvutluse meetodil tehakse kasumi suurus kindlaks realiseeritava toodangu detailsest sortimendist lähtudes. Tuginetakse valemitele 28-38. Vastav näidisvorm on toodud tabelis 4.

T a b e l 4

Kasumi planeerimine otsese arvutluse meetodil

	q_j	p_j	s_j	Q		$q_j d_j$
				$q_j p_j$	$q_j s_j$	
1. Kaubatoodang (Q_k)						
1	q_1^k	$p_1^{e.v}$	$s_1^{täiel}$	$q_1^k p_1^{e.v}$	$q_1^k s_1^{täiel}$	$q_1^k d_1$
2	q_2^k	$p_2^{e.v}$	$s_2^{täiel}$	$q_2^k p_2^{e.v}$	$q_2^k s_2^{täiel}$	$q_2^k d_2$
...						
n	q_n^k	$p_n^{e.v}$	$s_n^{täiel}$	$q_n^k p_n^{e.v}$	$q_n^k s_n^{täiel}$	$q_n^k d_n$
Q_k	x	x	x	Q_k^p	$Q_k^{täiel}$	D_{kaub}

T a b e l 4 järg

	q_j	p_j	s_j	Q		$q_j d_j$
				$q_j p_j$	$q_j s_j$	
2. Jääkarvud:						
a) aasta alguseks	$q_j^{v.a}$	$p_j^{e.v}$	$s_j^{toot o IV}$	$Q_{v.a}^p$	$Q_{v.a}^{toot}$	$D^{v.a}$
b) aasta lõpuks	$q_j^{v.l}$	$p_j^{e.v}$	$s_j^{toot pl IV}$	$Q_{v.l}^p$	$Q_{v.l}^{toot}$	$D^{v.l}$
Realiseeritav toodang (Q_r) (r.1 + r.2a - r.2b)	x	x	x	Q_r^p	$Q_r^{täiel}$	D^{real}

A n a l ü ü t i l i n e m e e t o d .

Põhivalem:

$$D_{pl}^{võr.kaub} = \sum \frac{q_{pl}^{v.k} s_o^{täiel} R'_{s.o}}{100} \pm \Delta D^S \pm \Delta D^{str} \pm \Delta D^{eordil} \pm \Delta D^P \pm \Delta D^{mk} \quad (45)$$

Sümbolite tähendus:

$\sum \frac{q_{pl}^{v.k} s_o^{täiel} R'_{s.o}}{100}$	-	kasum võrreldavalt plaaniliselt kaubatoodangult baasilisest rentaablustest lähtudes;
$R'_{s.o}$	-	võrreldava kaubatoodangu baasiline rentaablus (toodangu omahinna suhtes);
$\pm \Delta D^S$	-	kasumi muutumine kaubatoodangu omahinna muutumise (alademise) tulemusena;
$\pm \Delta D^{str}$	-	kasumi muutumine kaubatoodangu struktuuri muutumise tulemusena;
$\pm \Delta D^{sordil}$	-	kasumi muutumine kaubatoodangu sordilisuse muutumise tulemusena;
$\pm \Delta D^P$	-	kasumi muutumine toodangu realiseerimishindade muutumise tulemusena;
$\pm \Delta D^{mk}$	-	kasumi muutumine käibemaksumäärade muutumise tulemusena.

Arvutlusetapid.

1. Võrreldava kaubatoodangu baasilise rentaabluuse arvutus:

$$R'_{S.O} = \frac{D_{\text{baas}}^{\text{võr. kaub}} \cdot 100}{\sum q_o^{\text{v.k}} \cdot s_o^{\text{täiel}}}$$

2. Kasum võrreldavalt kaubatoodangult baasilise rentaabluuse alusel:

$$\sum \frac{q_{pl}^{\text{v.k}} \cdot s_o^{\text{täiel}} \cdot R'_{S.O}}{100}$$

3. Kasumi suurusele mõju avaldavad tegurid:

- a) Võrreldava kaubatoodangu omahinna muutumise mõju kasumile:

$$\pm \Delta D^S = \sum q_{pl}^{\text{v.k}} \cdot s_o^{\text{täiel}} - \sum q_{pl}^{\text{v.k}} \cdot s_{pl}^{\text{täiel}}$$

Konkreetne arvutusmeetodika sõltub omahinna muutumise (alandamise) planeerimisel rakendatavast korrast.

- b) Võrreldava kaubatoodangu struktuuri muutumise mõju kasumile :

$$\pm \Delta D^{\text{str}} = \frac{\sum q_{pl}^{\text{v.k}} \cdot s_o^{\text{täiel}} \cdot \Delta R'_S}{100}, \quad \text{kus} \quad (46)$$

R'_S - võrreldava kaubatoodangu rentaabluuse muutumine kaubatoodangu struktuuri nihete mõjul võrreldes baasaastaga.

$$\Delta R'_S = R'_{S.pl} - R'_{S.O} \quad (47)$$

$$R'_{s.pl} = \sum_{j=1}^n r'_{j.o} \frac{o'_{j.pl}}{100} \quad (48)$$

$$R'_{s.o} = \sum_{j=1}^n r'_{j.o} \frac{o'_{j.o}}{100}, \text{ kus} \quad (49)$$

$r'_{j.o}$ - toodanguliigi j individuaalne rentaablus (toodangu omahinna suhtes) baasaastal;

$o'_{j.pl}$, $o'_{j.o}$ - toodanguliigi j osatähtsus (%-des) võrreldava kaubatoodangu mahus plaaniaastal ja baasaastal.

c) Võrreldava kaubatoodangu sordilisuse muutumise mõju kassumile:

$$\pm \Delta D^{\text{sordil}} = \frac{\sum q_{pl}^{v.k} p^{e.v} \Delta k^{\text{sordil}}}{k_o^{\text{sordil}}}, \text{ kus} \quad (50)$$

Δk^{sordil} - sortideks jaguneva võrreldava kaubatoodangu sordilisuse koefitsiendi muutumine võrreldes baasaastaga.

$$\Delta k^{\text{sordil}} = k_{pl}^{\text{sordil}} - k_o^{\text{sordil}}, \text{ kus} \quad (51)$$

k_{pl}^{sordil} , k_o^{sordil} - võrreldava kaubatoodangu sordilisuse koefitsiendid vastavalt plaani- ja baasaastal.

$$k^{\text{sordil}} = \frac{o'_k \frac{p_k}{p_I} + o'_I \frac{p_I}{p_I} + o'_{II} \frac{p_{II}}{p_I} + o'_{III} \frac{p_{III}}{p_I}}{100}, \quad (52)$$

kus $o'_{k, I, II, III}$ - vastava (kõrgema, I, II, III) sordi osa-

tähtsus sortidesse jaguneva võrreldava kaubatoodangu mahus;

$$\frac{p_k}{p_l}, \frac{p_I}{p_I}, \frac{p_{II}}{p_I}, \frac{p_{III}}{p_I} - \text{vastava (kõrgema, I, II, III)}$$

sordi hinna suhe esimese sordi hinda.

d) Võrreldava kaubatoodangu realiseerimishindade muutmise mõju kasumile:

$$\pm \Delta D^P = \frac{(\sum q_{pl}^{v.k} \Delta p^{e.v}) (T_p - T_m)}{T_p}, \text{ kus} \quad (53)$$

$q_{pl}^{v.k}$ - hinna muutmise alla kuuluva võrreldava kaubatoodangu kogused;

$$\Delta p^{e.v} = p_{pl}^{e.v} - p_o^{e.v} \quad (54)$$

T_p - päevade arv hinna muutmise momendist kuni plaaniperioodi lõpuni;

T_m - maksekäibe keskmine kestus päevades.

e) Võrreldava käibemaksuga maksustatava kaubatoodangu käibemaksumäärade muutmise mõju kasumile:

$$\pm \Delta D^{mk} = \frac{(\sum q_{pl}^{v.k} \Delta m^k) (T_p - T_m)}{T_p}, \text{ kus} \quad (55)$$

$q_{pl}^{v.k}$ - võrreldava kaubatoodangu kogused, mille käibemaksumäärad muutusid;

$$\Delta m^k = m_{pl}^k - m_o^k, \text{ kus} \quad (56)$$

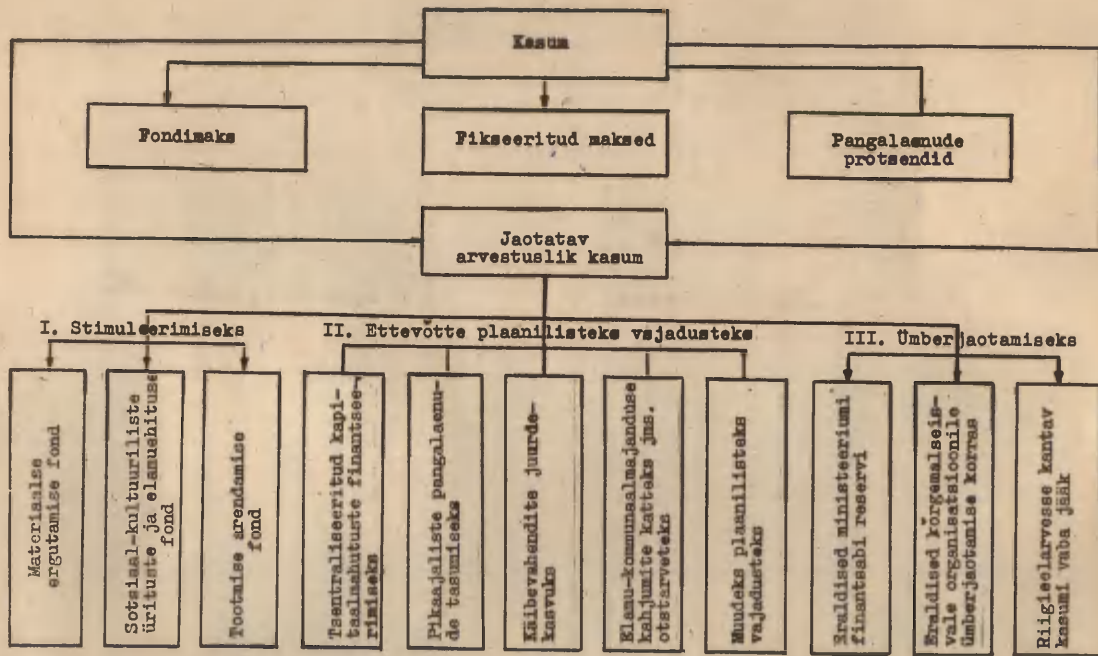
m_{pl}^k, m_o^k - vastavad käibemaksumäärad.

4. Rahalise akumulatsiooni ja kasumi jaotamine.

Põhiskeemid.

Ettevõtte rahaline akumulatsioon						
Ettevõtte bilansikasum						
Üldkorras jaotatav kasum						
Maksed kasumilt			Arvestuslik kasum			
Käibemaks	Erikorras jaotatav kasum	Fondimaks	Pangalaenu protsendid	Ettevõtte käsutusse jääv kasum	Süsteemisiseselt ümber- jaotatav kasum	Riigelarvesse kantav kasumi vaba jääk

Joonis 9. Ettevõtte rahalise akumulatsiooni jaotamise põhiskeem.

Joonis 10. Üldotstarbelise plaanilise kasumi jaotamise põhiskeem.

J a o t a m i s e p ö h i t i n g i m u s e d .

T a b e l 5

Üleplaanilise kasumi jaotamise põhitingimused

I. Kohustuslikud maksed (fondimaks, fikseeritud maksed, pangalaenude protsendid) toimuvad siis, kui tegelikud maksed ületavad finantsplaanis ettenähtuid.

II. Ettevõtte omakäibevahendite puudujäägi ajutiseks katmiseks saadud pangalaenu võlgnevuse tasumine.

III. Eraldised majandusliku stimuleerimise fondidesse (materiaalse ergutamise fond, sotsiaal-kultuuriliste ürituste ja elamuehituse fond, tootmise arendamise fond) selleks ettenähtud vähendatud normatiivide kohaselt üleplaanilise kasumi tegeliku summa piirides, millest on maha arvatud eraldised p.I ja p.II järgi.

IV. Muud eraldised järgmiselt: 1) sotsialistliku võistluse preemiate väljamaksmine (üleplaanilise kasumi mittepiisavuse korral toimub kasumi vaba jäägi arvel); 2) elamu-kommunaalmajanduse üleplaanilise kahjumi katmine; 3) tsentraliseeritud kapitaalvahetusteks antud pangalaenude tasumine, tootmis-finantsplaani täitmise käigus rahvatarbekaupade tootmise suurendamiseks saadud pangalaenude tasumine, uue tehnika juurutamiseks saadud pangalaenude tasumine tootmise arendamise fondi vahendite mittepiisavuse korral jmt.; 4) eraldised ministeeriumi finantsabi reservi; 5) muud ettenähtud eraldised.

V. Riigieelarvesse kantav üleplaanilise kasumi vaba jääk.

Kasumi jaotamise põhitingimused kasumi-
plaani mittetäitmise korral

I. Kohustuslikud maksed (fondimaks, fikseeritud maksed, pangalaenu protsendid) vastavate eeskirjadega määratud tegelikus summas.

II. Eraldised majandusliku stimuleerimise fondidesse (materიაalse ergutamise fond, sotsiaal-kultuuriliste ürituste ja elamuehituse fond, tootmise arendamise fond) selleks ettenähtud normatiivide kohaselt, vähendades eraldisi vastavalt fondimoodustamise näitajate plaanist kõrvalekaldu-
misele.

III. Ettevõtte plaanilisteks vajadusteks ja ümberjaotamiseks. sealhulgas ka eraldisteks ministeeriumi finantsabi reservi ja kasumi vaba jäägi kandmiseks riigieelarvesse, finantsplaanis kindlaksmääratud proportsioonides. (Mitte finantsplaanis ettenähtud mahus).

Vt. joonis 10.

II + III = 100 % finantsplaani järgi.

Tegeliku kasumi (II + III) jaotamisel juhindutakse samadest proportsioonidest.

5. Rentaablus.

Üldine rentaablus.

Plaaniline üldine rentaablus:

$$R_{\text{ü.pl}} = \frac{D_{\text{pl}}^{\text{bil}} \cdot 100}{\bar{F}_{\text{tp.pl}} + \bar{F}_{\text{nk.pl}}}, \quad \text{kus} \quad (57)$$

- $R'_{\bar{u}.pl}$ - plaaniline üldine rentaablus;
 $\bar{F}_{\bar{tp}.pl}$ - tootmis põhifondide aasta keskmine plaaniline maksumus;
 $\bar{F}_{\bar{nk}.pl}$ - normeeritud käibevahendite aasta keskmine plaaniline summa (normariivi piirides).

Tegelik üldine rentaablus:

$$R'_{\bar{u}.teg} = \frac{D_{\bar{teg}}^{bil} \cdot 100}{\bar{F}_{\bar{tp}.teg} + \bar{F}_{\bar{nk}.teg}}, \text{ kus} \quad (58)$$

$D_{\bar{teg}}^{bil}$ - tegelik bilansikasum, millest on maha arvatud hindade kõrgendamise (rikkumise) tulemusena saadud kasum ja standarditest, tehnilistest tingimustest või retseptidest kõrvalekaldumise (rikkumise) tulemusena saadud sääst (toiduainetetööstuses);

$\bar{F}_{\bar{nk}.teg}$ - normeeritud käibevahendite tegelik aasta keskmine korrigeeritud summa.

$$\bar{F}_{\bar{nk}.teg} = \bar{F}_{\bar{nk}.bil} - V_s - L_{km} - L_k - L_h, \text{ kus} \quad (59)$$

$\bar{F}_{\bar{nk}.bil}$ - normeeritud käibevahendite tegelik summa bilansi järgi;

V_s - väheväärtuslike ja kiiresti kuluvate esemete kulum ning reserv, mis on ette nähtud eelseisvate kulude ja kahjumite katmiseks toiduainetetööstuses ning teistes tööstusharudes, kus vastava reservi moodustamine on lubatud;

- I_{km} - riigipanga laenuj kaubalis-
materiaalsete väärtuste tagati-
sel pärast võlgnevuse reguleeri-
mist;
- I_k - käibelaenu võlgnevus pangale, mis
ületab käibe alusel krediteerimi-
sele üleminekul ettevõttelt ära-
võetud vahendite summa;
- I_h - võlgnevus hankijatele aktsepteeri-
tud arvete järgi, mille makse-
tähtaeg ei ole saabunud, ja han-
gete eest, mille kohta arved ei
ole saabunud, kuid on panga poolt
krediteerimisel arvesse võetud.

Märkus. $F_{nk.teg}$, s.o. normeeritud käibevahendite
tegelik aasta keskmine korrigeeritud summa
arvutatakse pärast vastavate tegelike sei-
sude korrigeerimist kronoloogilise keskmise
üldvalemi alusel.

A r v e s t u s l i k r e n t a a b l u s .

Plaaniline arvestuslik rentaablus:

$$R_{a.pl} = \frac{(D_{pl}^{bil} - D_{pl}^{erik} - M_{f.pl} - M_{fix.pl} - M_{l.pl}) \cdot 100}{(F_{tp.pl} - F_{fv.pl}) + \bar{F}_{nk.pl}}, \quad (59)$$

- kus $R_{a.pl}$ - plaaniline arvestuslik rentaablus;
- D_{pl}^{erik} - erikorras jaotatav plaaniline kasum;
- $M_{f.pl}$ - fondimaksu plaaniline summa;
- $M_{fix.pl}$ - fikseeritud maksete plaaniline summa;

$M_{l.pl}$ - pangalaenu protsendid plaani järgi;

$(F_{tp.pl} - F_{fv.pl})$ - fondimaksuga maksustatavate tootmis põhifondide aasta keskmine plaaniline maksumus;

$F_{fv.pl}$ - fondimaksust vabastatud tootmis põhifondide maksumus.

Tegelik arvestuslik rentaablus:

$$R'_{a.teg} = \frac{(D_{teg}^{bil} - D_{teg}^{erik} - M_{f.teg} - M_{fix.teg} - M_{l.teg}) 100}{(F_{tp.teg} - F_{fv.teg}) + F_{nk.teg}} \quad (60)$$

Märkus. Normeeritud käibevahendite aasta keskmine plaaniline ja tegelik maksumus arvutatakse arvestusliku rentaabluse juures samadel alustel nagu üldise rentaabluse juures.

R e n t a a b l u s t o o d a n g u o m a h i n n a
n a s u h t e s .

Põhivalemid:

$$r'_j = \frac{d_j 100}{s_j^{täiel}} = \frac{q_j d_j 100}{q_j s_j^{täiel}} \quad (61, 62)$$

$$R'_s = \frac{\sum_{j=1}^n q_j^{real} d_j 100}{\sum_{j=1}^n q_j^{real} s_j^{täiel}} = \frac{D^{real} 100}{Q_r^{täiel}}, \text{ kus } (63)$$

r'_j - j-toodanguliigi individuaalne rentaablus (%-des);

R'_s - realiseeritava toodangu rentaablus toodangu omahinna suhtes (%-des).

6. Maksed kasumilt.

Fondimaks:

$$M_f = \frac{([F_{tp} - F_{fv} + V_R] + \bar{F}_{nk}) m^f}{100}, \text{ kus} \quad (64)$$

V_R - rakestamata seadmete üleplaanelised panga poolt krediteerimata varud;

F_{nk} - fondimaksuga maksustatavad normeeritavad käibevahendid. Määratakse plaaniarvutlustes analoogiliselt valemile 57 ja tegelikes arvutlustes analoogiliselt valemile 58;

m^f - kehtestatud fondimaksu määr (%-des).

Fikseeritud maksed

Kindlas summas toodanguühikult:

$$M_{fix} = q^{real} m^{fix}, \text{ kus} \quad (65)$$

m^{fix} , s.o. maksumäär rublades ja kopikates toodanguühikult, tuletatakse järgmise meetodika kohaselt:

$$1) q^{real} p_j^{e.v} - q_j^{real} s_j^{täiel} = q_j^{real} d_j = D^{real}; \quad (66)$$

$$2) \frac{D^{real}}{\bar{F}_{tp} + \bar{F}_{nk}} = R_{ü. antud ettevõttes}; \quad (67)$$

$$3) R_{ü. antud ettevõttes} > R_{ü. harukondlikult keskmiselt}; \quad (68)$$

$$4) R_{ü. ettevõttele jäetav} > R_{ü. harukondlikult keskmiselt}; \quad (69)$$

$$5) D_{\text{ettevõttele jäetav}}^{\text{real}} = \frac{(\bar{F}_{tp} + \bar{F}_{nk}) R_{\bar{u}}}{100} \text{ ettevõttele jäetav} \quad (70)$$

$$6) M_{\text{fix}} = D^{\text{real}} - D_{\text{ettevõttele jäetav}}^{\text{real}}; \quad (71)$$

$$7) m^{\text{fix}} = \frac{M_{\text{fix}}}{q^{\text{real}}}. \quad (72)$$

Protsentides realiseeritud toodangu maksumusest või kindlas summas realiseeritud toodangult:

$$M_{\text{fix}} = Q_R^P m^{\text{fix}}, \text{ kus} \quad (73)$$

m^{fix} - maksumäär protsentides tulgitatakse realiseeritud toodangu maksumuselt ettevõtte hulgihindades järgmise meetodika kohaselt:

1-6) arvutusetaapid on analoogilised eelmise arvutlusega;

$$7) m^{\text{fix}} = \frac{M_{\text{fix}}}{Q_R^P} \cdot 100 \quad (74)$$

Pangalaenude protsendid:

$$M_1 = \sum_{j=1}^n \bar{L}_j m_j^1, \text{ kus} \quad (75)$$

\bar{L}_j - j-laenuliigi aasta keskmine võlgnevus;

m_j^1 - j-laenuliigi protsendimäär.

$$\bar{L}_j = \sum \frac{L_j T_1}{T_p}, \text{ kus} \quad (76)$$

L_j - j-laenuliigi konkreetne suurus;

T_1 - sama laenuliigi laenu tähtaeg päevades (arvestades tasumist);

T_p - perioodi (aasta) pikkus päevades.

IV. Tööstusettevõtte majandusliku stimuleerimise fondid.

1. Materiaalse ergutamise fond.

Aasta plaanilise summa arvutus viie aasta plaani põhinäitajatest lähtudes.

Tabel 7

Fondimoodustamise näitajad

(andmed näitlikud)

Näitajad	Mootühik	Viie-aasta plaani järgi aastaks	Aasta-plaani projekt	Hälve (+,-)
1. Kaubatoodangu kasv ettevõtte hulgihindades	%-des 1970.a. suhtes	165,1	166,1	+ 1,0
2. Üldine rentaablus	%-des	28,9	29,2	+ 0,3
3. Tööviljakuse kasv ühe töötaja kohta	%-des 1970.a. suhtes	145,0	149,0	+ 4,0

Fondimoodustamise normatiivid (%-des kogupersonali 1970.a. tegeliku palgafondi suhtes):

- 1) kaubatoodangu suurenemise (vähenemise) iga punkti (protsendi) kohta 0,341
- 2) üldise rentaabluse suurenemise (vähenemise) iga punkti (protsendi) kohta 0,310
- 3) tööviljakuse kasvu (vähenemise) iga punkti (protsendi) kohta 0,3

Kogupersonali tegelik palgafond 1970.a. 6412 tuh.rbl.
 Materiaalse ergutamise fond aastaks viie aasta plaani järgi 863,4 tuh.rbl.

(On määratud kaubatoodangu (kasumi) juurdekasvu ja selle ühele rublale osaneva fondi juurdekasvu kaudu tulenevalt direktiivselt ette antud fondi suurusel 1975.a. kohta. Viimane ise tuleneb viieks aastaks planeeritud arengu põhinäitajatest, pidades silmas suhet palgafondiga.)

Materiaalse ergutamise fondi plaani täpsustus aastaks tulenevalt viie aasta plaani ja aastaplaani projekti vahelistest hälvetest (positiivne hälve suurendab ja negatiivne hälve vähendab eraldi võrreldes viie aasta plaanis ette nähtud summaga):

- 1) muutumine seoses kaubatoodangu kasvutempo muutumisega
 (+1,0 . 0,341 . 6412) + 21,9 tuh.rbl.
- 2) muutumine seoses üldise rentaaluse taseme muutumisega
 (+0,3 . 0,310 . 6412) +6,0 tuh.rbl.
- 3) muutumine seoses tööviljakuse kasvutempo muutumisega
 (4,0 . 0,3 . 6412) +77,0 tuh.rbl.

Materiaalse ergutamise fondi plaaniline summa aastaks

(863,4 + 21,9 + 6,0 + 77,0)
 968,3 tuh.rbl.

Tegelike eraldiste kõrvalekaldu mine aastaplaanis ettenähtud eraldistest fondimoodustamise näitajate plaani tegelikust ületamisest või vaegtäitmisest tingitult.

Plaani ületamisel (arvutus tehakse iga fondimoodustamise näitaja kohta eraldi):

$$F_{m.e}^{\text{täiend}} = \frac{\Delta f_m \cdot n^f \cdot k^{\text{täiend}} P}{100}, \text{ kus} \quad (77)$$

- $F_{m.e}^{\text{täiend}}$ - täiendavad eraldised plaani ületamisel;
- Δf_m - fondimoodustamise näitaja hälve aasta-plaani vastavast näitajast,
 $(\Delta f_m = \Delta f_{m.\text{teg}} - \Delta f_{m.\text{pl}})$; (78)
- $k^{\text{täiend}}$ - täiendavate eraldiste koefitsient,
 $(k^{\text{täiend}} \leq 0,7)$; (79)
- P - kogu personali tegelik palgafond 1970. aastal;
- n^f - fondimoodustamise normatiiv (%-des 1970.a. kogupersonali tegelikust palgafondist).

Plaani vaegtäitmisel (arvutus tehakse iga fondimoodustamise näitaja kohta eraldi):

$$F_{m.e}^{\text{vähend}} = \frac{-\Delta f_m \cdot n^f \cdot k^{\text{vähend}} P}{100}, \text{ kus} \quad (80)$$

$F_{m.e}^{\text{vähend}}$ - fondi vähendamine plaani vaegtäitmisel;

$$-\Delta f_m = f_{m.teg} - f_{m.pl} \quad ; \quad (81)$$

$k^{\text{vähend}}$ - eraldiste vähendamise koefitsient,

$$(k^{\text{vähend}} \geq 1,3). \quad (82)$$

Eraldiste kõrvalekaldumine (suurendamine, vähendamine) sõltuvalt täiendavate tingimuste täitmisest:

- kõrgema sordi toodangu osatähtsuse muutumine toodangu mahus võrreldes plaaniga;
- teise sordi toodangu osatähtsuse suurenemine toodangu mahus võrreldes plaaniga (vähendamine);
- nomenklatuurse toodanguplaani vaegtäitmine (vähendamine);
- toodangu kvaliteedi tõstmisest vastavate hinnalisan-dite kaudu saadav täiendav kasum (osaliselt suurendamine).

Märkus. Kõik täiendavad eraldised tehakse üleplaanilise kasumi tegeliku summa ulatuses. Kõrgemalseisva organi-satsiooni äranägemisel võib eraldisi teha ka vastava tsentraliseeritud fondi arvel. Vähendamiste tulemusena ei tohi materiaalse ergutamise fond langeda alla 40 % plaanis ettenähtud summast.

2. Sotsiaal-kultuuriliste ürituste ja elamu-ehituse fond.

$$F_{s.k} = F_{m.e} \cdot n^{s.k}, \quad \text{kus} \quad (83)$$

$F_{s.k}$ - sotsiaal-kultuuriliste ürituste ja elamuehituse fond;

$F_{m.e}$ - materiaalse ergutamise fond;

$n^{s.k}$ - sotsiaal-kultuuriliste ürituste ja elamuehituse fondi eraldamise normatiiv (%-des materiaalse ergutamise fondi tegelikult eraldatud summast)

$$n^{s.k} \leq 0,5 . \quad (84)$$

$$F_{m.e.pl} \xrightleftharpoons[20\%]{20\%} F_{s.k.pl} \quad (85)$$

Valem näitab vahendite kuni 20 %-lise ümberpaigutamise võimalust ühest fondist teise nende plaanilisest summast lähtudes.

3. Tootmise arendamise fond.

$$F_{t.a} = E_a^{t.a} + D^{t.a} + E^{m.v} , \text{ kus} \quad (86)$$

$F_{t.a}$ -- tootmise arendamise fond;

$E_a^{t.a}$ -- amortisatsioonieraldised tootmise arendamise fondi;

$D^{t.a}$ -- eraldamine kasumist tootmise arendamise fondi;

$E^{m.v}$ -- laekumised mittevajaliku vara realiseerimisest.

$$E_a^{t.a} = 0,15 \dots 0,45 E_a^{t.t} , \text{ kus} \quad (87)$$

$E_a^{t.t}$ -- amortisatsioonieraldised täielikuks taastamiseks;

$$D^{t.a} = D^{bil} n^{t.a} , \text{ kus} \quad (88)$$

$n^{t.a}$ -- tootmise arendamise fondi eraldamise normatiiv (%-des bilansikasumist).

V. Tööstusettevõtte põhifondide taastot-
mise finantseerimine.

1. Põhifondide koosseis.

Põhifondide põhiliigitus:

$$F_{pf} = F_{tpf} + F_{mtpf} \quad , \quad \text{kus} \quad (89)$$

F_{pf} - põhifondid;

F_{tpf} - tootmispõhifondid;

F_{mtpf} - mittetootmispõhifondid.

T a b e l 8

Tootmispõhifondide klassifikatsioon

Liik	Kuuluvus	
	aktiivsed	passiivsed
1. Hooned		
a) tootmistehnilised		x
b) teenistuslikud		x
c) mittetööstuslikud		x
2. Rajatised ja ülekandeseadmed		
a) rajatised		x
b) ülekandeseadmed	x	
3. Jõumasinaid ja -seadmed	x	
4. Töömasinad ja -seadmed	x	
5. Mõõte- ja reguleerimisaparaadid ja seadmed, laboratooriumisisustus	x	
6. Transpordivahendid	x	x
7. Tööriistad	x	
8. Tootmis- ja majapidamisinventar		x
9. Töö- ja produktiivloomad	x	
10. Mitmeaastased istandused	x	x

2. Põhifondide hindamine, kulumine ja dünaamika.

T a b e l 9

Põhifondide hindamise süsteem

Hindamise alus	Algmaksumus	Jääkmaksumus
1. Soetamismaksumus $F_{p}^{\text{soet.alg (jääk)}}$	Tegelikud soetamiskulud	Tegelikud soetamiskulud miinus kulum
2. Taastamismaksumus $F_{p}^{\text{taast.alg (jääk)}}$	Kulud taastootmise (ümberhindamise) momenti hindades	Kulud taastootmise momendi hindades miinus kulum

$$F_{pf}^{\text{jääk}} = F_{pf}^{\text{alg}} - S_{pf} \quad , \quad \text{kus} \quad (90)$$

S_{pf} - põhifondide kulumine.

$$F_{pf}^{\text{soet.jääk}} = F_{pf}^{\text{soet.alg}} - S_{pf} \quad (91)$$

$$F_{pf}^{\text{taast.jääk}} = F_{pf}^{\text{taast.alg}} - S_{pf} \quad (92)$$

Põhifondide kulumine:

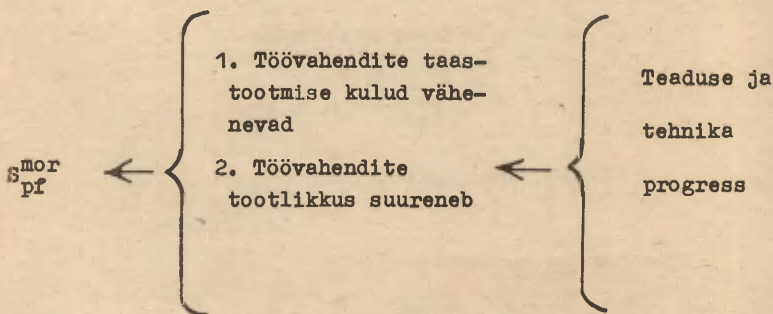
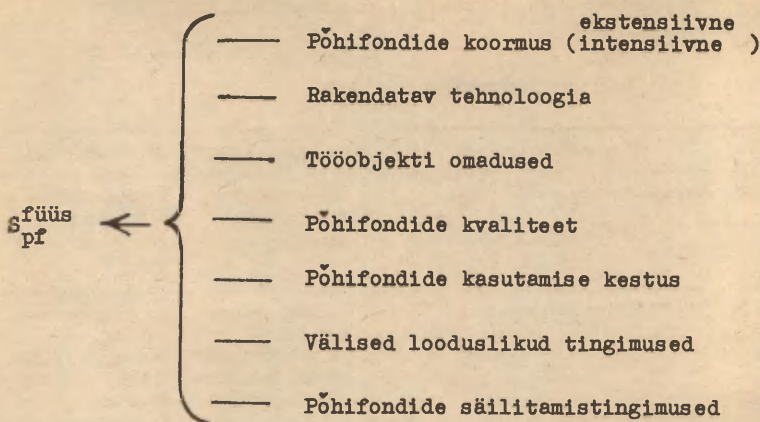
$$S_{pf} = S_{pf}^{\text{füüs}} + S_{pf}^{\text{mor}} \quad , \quad \text{kus} \quad (93)$$

$S_{pf}^{\text{füüs}}$ - põhifondide füüsiline kulumine;

S_{pf}^{mor} - põhifondide moraalne kulumine.

Põhifondide kulumise koefitsient:

$$k_{pf}^{\text{kul}} = \frac{S_{pf}}{F_{pf}^{\text{alg}}} \quad (94)$$

Joonis 11. Põhifondide kulumist mõjutavad tegurid.

Põhifondide kõlblikkuse koefitsient:

$$k_{pf}^{kõlb} = \frac{F_{pf}^{alg} - S_{pf}}{F_{pf}^{alg}} \quad (95)$$

Põhifondide uuendamise koefitsient:

$$k_{pf}^{uuend} = \frac{F_{pf}^{alg.uued}}{F_{pf}^{alg.per.lõp}}, \quad \text{kus} \quad (96)$$

$F_{pf}^{alg.uued}$ - perioodi jooksul kasutuselevõetud uute põhifondide algmaksumus;

$F_{pf}^{alg.per.lõp}$ - kõigi põhifondide algmaksumus perioodi lõpuks.

Põhifondide väljalangemise koefitsient:

$$k_{pf}^{väljal} = \frac{F_{pf}^{alg.väljal}}{F_{pf}^{alg.per.alg}}, \quad \text{kus} \quad (97)$$

$F_{pf}^{alg.väljal}$ - perioodi jooksul väljalangenud põhifondide algmaksumus;

$F_{pf}^{alg.per.alg}$ - kõigi põhifondide algmaksumus perioodi alguseks.

Põhifondide juurdekasvu koefitsient:

$$k_{pf}^{juurdek} = \frac{F_{pf}^{alg.uued} - F_{pf}^{alg.väljal}}{F_{pf}^{alg.per.alg}} \quad (98)$$

$$k_{pf}^{juurdek} = \frac{F_{pf}^{alg.per.l\ddot{o}p} - F_{pf}^{alg.per.alg}}{F_{pf}^{alg.per.alg}} \quad (98 a)$$

Põhifondide aasta keskmine maksumus:

$$\bar{F}_{pf} = F_{pf}^{per.alg} + \bar{F}_{pf}^{uued} - \bar{F}_{pf}^{v\ddot{a}ljal} \quad , \text{ kus} \quad (99)$$

\bar{F}_{pf}^{uued} - aasta jooksul kasutuselevõetud uute põhifondide aasta keskmine maksumus;

$\bar{F}_{pf}^{v\ddot{a}ljal}$ - aasta jooksul väljalangenud põhifondide aasta keskmine maksumus.

$$\bar{F}_{pf}^{uued (v\ddot{a}ljal)} = \frac{F_{pf.1} T_1 + F_{pf.2} + \dots + T_{pf.n} T_n}{12}, \text{ kus} \quad (100)$$

$F_{pf.1}, F_{pf.2} \dots F_{pf.n}$ - aasta erinevatel kuudel kasutuselevõetud (väljalangenud) põhifondide maksumus;

$T_1, T_2 \dots T_n$ - täiskuu arv põhifondide kasutuselevõtmise (väljalangemise) momendist kuni aasta lõpuni. (Jaanuari kohta 11, veebruari kohta 10 jne.).

Märkus. Analooiliselt arvutatakse ka tootmis põhifondide ja põhifondide üksikute liikide aasta keskmised maksumused.

3. Põhifondide amortisatsioon.

Amortisatsiooninormid:

$$N_{\text{amort}}^{\text{üld}} = \frac{(F_{\text{pf}}^{\text{alg}} + K^{\text{rem}} + K^{\text{mod}} - F_{\text{pf}}^{\text{likv}}) 100}{T F_{\text{pf}}^{\text{alg}}}, \text{ kus (101)}$$

$N_{\text{amort}}^{\text{üld}}$ - amortisatsiooni üldnorm (%-des);

K^{rem} - põhifondide kasutamisaaja jooksul tehtavad kapitaalremondi kulud;

K^{mod} - põhifondide kasutamisaaja jooksul tehtavad moderniseerimiskulud;

$F_{\text{pf}}^{\text{likv}}$ - põhifondide likvideerimismaksumus kasutamisaaja lõpuks;

T - põhifondide kasutamisaeg (amortisatsiooni periood).

$$N_{\text{amort}}^{\text{t.t}} = \frac{(F_{\text{pf}}^{\text{alg}} - F_{\text{pf}}^{\text{likv}}) 100}{T F_{\text{pf}}^{\text{alg}}} \quad (102)$$

$$N_{\text{amort}}^{\text{kap.rem}} = \frac{(K^{\text{rem}} + K^{\text{mod}}) 100}{T F_{\text{pf}}^{\text{alg}}}, \text{ kus} \quad (103)$$

$N_{\text{amort}}^{\text{t.t}}$ - amortisatsiooninorm täielikuks taastamiseks (renovatsiooniks);

$N_{\text{amort}}^{\text{kap.rem}}$ - amortisatsiooninorm kapitaalremondiks ja moderniseerimiseks.

Amortisatsioonieraldised:

$$E_a^{\text{üld}} = \frac{F_{\text{alg}}^{\text{pf}} N_{\text{amort}}^{\text{üld}}}{100} \quad (104)$$

$$E_a^{\text{t.t}} = \frac{F_{\text{alg}}^{\text{pf}} N_{\text{amort}}^{\text{t.t}}}{100} \quad (105)$$

$$E_a^{\text{kap.rem}} = \frac{F_{\text{alg}}^{\text{pf}} N_{\text{amort}}^{\text{kap.rem}}}{100} \quad (106)$$

$$E_a^{\text{üld}} = E_a^{\text{t.t}} + E_a^{\text{kap.rem.}}, \text{ kus} \quad (107)$$

$E_a^{\text{üld}}$ - üldine amortisatsioonieraldiste summa;

$E_a^{\text{t.t}}$ - amortisatsioonieraldiste summa täielikuks taastamiseks;

$E_a^{\text{kap.rem}}$ - amortisatsioonieraldiste summa kapitaalremondiks ja moderniseerimiseks.

$$E_a^{\text{t.t}} = E_a^{\text{t.a}} + E_a^{\text{ts.kap}}, \text{ kus} \quad (108)$$

$E_a^{\text{t.a}}$ - vt. valem 87;

$E_a^{\text{ts.kap}}$ - amortisatsioonieraldised tsentraliseeritud kapitaalvahetusteks.

$$E_a^{\text{ts.kap}} = E_a^{\text{t.t}} - E_a^{\text{t.a}} \quad (109)$$

4. Põhifondide taastootmise finantseerimise
allikad.

Lihtne taastootmine		Üleminekuala	Laiendatud taastootmine
Jooksev remont	Kapitaalremont	Detsentrali- seeritud kapi- taalmahutused	Tsentraliseeritud kapitaal mahutused
Finantseeritakse toodangu omahinna arvel seadmete kor- rashoiu ja eksplua- tatsiooni kulude, tsehhikulude ning tehase üld- kulude koosseisus.		Moderniseerimine	Finantseerimise allikad:
		Finantseerimise allikad:	1) oma amortisatsioonieraldised;
		1) oma amortisat- sioonieraldised;	2) ümberjaotatavad amortisatsioonieraldised;
		2) ümberjaotata- vad amortisat- sioonieraldised;	3) sisemiste ressurside mobiliseerimine kapitaalehituses;
		3) erifondide vahendid;	4) kasum ja sääst majanduslikul teel tehtavate ehitus- ja montaaži- tööde maksumuse alandamisest;
		4) sissetulek ta- gastuva materjali realiseerimisest;	5) sääst ehitusmaksumuse alanemisest materjalide hindade alanemise tule- musel;
		5) pangakrediit (aastasiseselt ajutise puudujää- gi katmiseks).	6) sissetulek ehitamisega kaasneva toodangu realiseerimisest;
			7) oma kasum;
			8) ümberjaotatav kasum;
			9) pikaajaline pangakrediit;
			10) assigneeringud riigieelarvest.

5. Põhifondide kasutamise näitajad.

Tootmise fondimahukus:

$$f_m = \frac{\bar{F}_{tpf}}{Q_{kogu}^p}, \quad \text{kus} \quad (110)$$

Q_{kogu}^p - kogutoodangu maksumus ettevõtte hulgihindades.

Fonditootlus:

$$f_t = \frac{Q_{kogu}^p}{\bar{F}_{tpf}} \quad (111)$$

Töö fondivarustatus:

$$f_v = \frac{\bar{F}_{tpf}}{\bar{A}}, \quad \text{kus} \quad (112)$$

\bar{A} - tööstusliku tootmispersonali keskmine arv.

Tööviljakus (t_v):

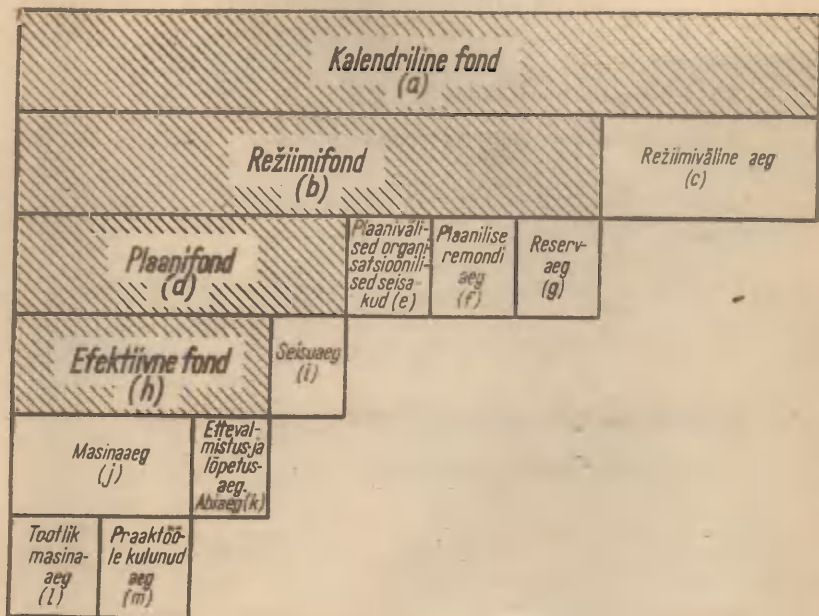
$$t_v = f_t \cdot f_v = \frac{Q_{kogu}^p}{\bar{F}_{tpf}} \cdot \frac{\bar{F}_{tpf}}{\bar{A}} \quad (113)$$

Tootmis põhifondide ekstensiivse koormuse koefitsient:

$$k_{tpf}^{ekst.koorm} = \frac{T_t}{T_v}, \quad \text{kus} \quad (114)$$

T_t - tegelik tööaeg;

T_v - võimalik tööaeg.

Joonis 12. Tootmispõhifondide tööaja kasutamise skeem.

Tootmis põhifondide intensiivse koormuse koefitsient:

$$k_{\text{intens.koorm}} = \frac{W_t}{W_v}, \text{ kus} \quad (115)$$

W_t - tegelik võimsus;

W_v - maksimaalselt võimalik võimsus.

Tootmis põhifondide täieliku (integraalse) koormuse koefitsient:

$$k_{\text{tpf}}^{\text{integr.koorm}} = k_{\text{tpf}}^{\text{ekst.koorm}} \cdot k_{\text{tpf}}^{\text{intens.koorm}} \quad (116)$$

6. Kapitaalmahutuste efektiivsuse põhinäitajad.

Kapitaalmahutuste tasuvusaeg:

$$T = \frac{K}{S_1 - S_2}, \text{ kus} \quad (117)$$

T - tasuvusaeg (aastates);

K - kapitaalmahutused (tuh.rbl.);

S_1, S_2 - aastatoodangu maksumus täielikus omahinnas enne ja pärast vastavate abinõude rakendamist.

$$T = \frac{K}{Q_{\text{kogu}}^p - S}, \text{ kus} \quad (118)$$

Q_{kogu}^p - aasta kogutoodangu maksumus ettevõtte hulgihindades;

S - sama toodangu maksumus täielikus omahinnas.

Erinevate kapitaalvahutuste variantide tasuvus:

$$T = \frac{K_2 - K_1}{S_1 - S_2}, \text{ kus} \quad (119)$$

K_1, K_2 - v6rreldavate variantide kapitaalvahutused
($K_2 > K_1$);

S_1, S_2 - aastatoodangu maksumus t6ielikus omahinnas
($S_1 > S_2$).

Taandatud kulude minimeerimine:

$$S_i + E_n K_i \longrightarrow \text{miinimum} \quad (120)$$

$$\text{v6i } K_i + T_n S_i \longrightarrow \text{miinimum, kus} \quad (121)$$

S_i - vastava v6rreldava variandi aastatoodangu maksumus t6ielikus omahinnas (v6rreldavate variantide toodangu maht peab olema v6rdne);

E_n - kapitaalvahutuste efektiivsuse normatiivne koefitsient (v6hemalt 0,12);

K_i - vastava variandi kapitaalvahutused;

T_n - kapitaalvahutuste normatiivne tasuvusaeg.

Kui eri variantides tehakse kapitaalvahutusi eri aegadel, siis taandatakse (ajaldatakse) hiljem tehtavad kapitaalvahutused ehituse algusaastale korrutamise teel taandamiskoefitsiendiga.

Taandamiskoefitsient:

$$k'_t = \frac{1}{(1 + E_{np})^t}, \text{ kus} \quad (122)$$

E_{np} - eriaegsete kulude taandamise normatiiv (0,08);

t - taandamisperiood aastates (teise aasta vahutustel 1, kolmanda aasta vahutustel 2 jne.).

VI. Tööstusettevõtte käibevahendid.

1. Käibevahendite koosseis.

Ülevaate tööstusettevõtte käibevahendite klassifitseerimise alustest ja koosseisust annab joonis 13. Käibevahendite konkreetne struktuur oleneb tööstusharust ja ettevõtte majandusliku tegevuse (varustamine, tootmine, toodangu realiseerimine, arvelduste organiseerimine jne.) iseärasustest.

2. Käibevahendite käibekiiruse näitajad.

Käibevälde:

$$T_{kv} = \frac{\bar{F}_k \cdot T_p}{S_k} \quad (125)$$

Käibesagedus:

$$k'_{ks} = \frac{S_k}{\bar{F}_k} \quad (126)$$

$$k'_{ks} = \frac{T_p}{T_{kv}}, \quad \text{kus} \quad (127)$$

T_{kv} - käibevälde päevades;

\bar{F}_k - käibevahendite keskmine summa;

T_p - päevade arv perioodis (30, 90, 360);

S_k - käibemaht perioodis (realiseeritava toodangu maht ettevõtte hulgihindades (Q_n^P) või vastava kulu (kreeditkäive) tootmisomahinas);

k'_{ks} - käibesagedus kordades.

Käibevahendite keskmine summa:

$$\bar{F}_k = \frac{\frac{F_{k.1}}{2} + F_{k.2} + \dots + F_{k.n-1} + \frac{F_{k.n}}{2}}{n-1}, \text{ kus (128)}$$

$F_{k.1}, F_{k.2}, \dots, F_{k.n}$ - vastavate käibevahendite summa iga kuu esimesel kuupäeval;
 n - kuude arv.

Käibe kiirendamisest vabanev käibevahendite summa:

$$\Delta F_k = \frac{S_k (T_{kv.o} - T_{kv.1})}{T_p}, \text{ kus (129)}$$

$T_{kv.o}, T_{kv.1}$ - käibevälte võrreldavatel perioodidel ($T_{kv.o} > T_{kv.1}$).

3. Käibevahendite normeerimine.

Ü l d a l u s e d.

Käibevahendite üldnormatiiv:

$$N_{kv} = \sum_{i=1}^n N_i, \text{ kus (130)}$$

N_{kv} - käibevahendite üldnormatiiv;

N_1 - osanormatiivid normeeritavate käibevahendite vastavate elementide kohta.

Osanormatiivi koostisosad:

$$N_1 = T_{n,i} q_i p_i \quad , \quad \text{kus} \quad (131)$$

$T_{n,i}$ - vastava käibevahendi elemendi varunorm (norm) päevades;

$q_i p_i$ - ühepäevane vahendite kulusumma (varu) rahas (q-kogus, p-hind).

Tooraine ja põhimaterjali varudesse paigutatavate käibevahendite normeerimine.

1) Varunorm päevades põhimaterjali liigi Δ kohta.

$$T_{n,\Delta} = (T_{t,\Delta} - T_{d,\Delta}) + T_{v,\Delta} + T_{j,\Delta} + T_{k,\Delta} \quad ; \quad (132)$$

kus

$T_{n,\Delta}$ - varunorm päevades põhimaterjali mingi liigi (Δ) kohta;

$T_{t,\Delta}$ - sama materjali teelviibimise aeg päevades;

$T_{d,\Delta}$ - sama materjali maksedokumentide käibeag päevades;

$T_{v,\Delta}$ - sama materjali vastuvõtmise, lattu paigutamise, laboratoorse analüüsi ja tootmiseks ettevalmistamise aeg päevades;

$T_{j,\Delta}$ - sama materjali jooksev laovaru päevades;

$T_{k,\Delta}$ - sama materjali kindlustusvaru päevades.

Varunormi koostisosad:

$T_{t,\Delta} - T_{d,\Delta} =$ materjali Δ transpordivaru päevades;

$T_{t,\Delta}$ - materjali teelviibimiseks (transportimiseks) kuluv aeg veose liikumisel hankijalt ostjani;

$$T_{d.A} = T_1 + T_2 + T_3 + T_4 + (T_5), \text{ kus} \quad (133)$$

- T_1 - maksedokumentide vormistamise ja hankijat teenindavasse panka esitamise aeg (maksimaalselt 3 päeva);
 T_2 - dokumentide töötlemine hankija pangas (1 päev);
 T_3 - dokumentide postikäibe aeg hankija pangast ostja panka;
 T_4 - dokumentide töötlemise aeg ostja pangas (1 päev);
 T_5 - aktsepteerimise aeg (3 päeva). Esineb ainult eelaktsepti puhul.

Paljude hankijate olemasolu puhul arvutatakse transpordivaru kaalutud aritmeetilise keskmisena, kus kaaludeks on hangitavate partiide suurused.

Põhimaterjalide väga laia nomenklatuuri puhul arvutatakse transpordivaru kõigi põhimaterjalide kohta keskmisena eelmise aasta aruandelistest andmetest lähtudes:

$$(T_t - T_d) = \frac{\text{teelolevate põhimaterjalide aasta keskmine korrigeeritud varu aruandluse järgi}}{\text{põhimaterjalide ühepäevane kulu tootmiskulude eelarve järgi}} \quad (134)$$

$T_{v.A}$ - materjali vastuvõtmiseks, lattu paigutamiseks, laboratoorseks analüüsiks ja tootmiseks ettevalmistamiseks kuluv aeg päevades.

$$T_{v.A} = T_I + T_{II} + T_{III} - T_{IV} \quad , \text{ kus} \quad (135)$$

- T_I - lattu toimetamise ja mahalaadimise aeg;
 T_{II} - vastuvõtmise ja analüüsimise aeg;
 T_{III} - laodokumentide vormistamise ja lattu paigutamise aeg;
 T_{IV} - tootmiseks ettevalmistamise aeg.

Kui nimetatud operatsioonid toimuvad üheaegselt, siis jäetakse korduva arvestuse vältimiseks välja ajaliselt kattuvad osad.

$T_{j,A}$ - materjali jooksev laovaru.

$$T_{j,A} = \bar{H}_A \cdot k'_{\text{käibevah.vaj}}, \text{ kus} \quad (136)$$

\bar{H}_A - materjali A keskmine hankeintervall;

$k'_{\text{käibevah.vaj}}$ - käibevahendite vajaduse koefitsient.

Materjalide laia nomenklatuuri puhul $k'_{\text{käibevah.vaj}} = 0,5$,

kitsa nomenklatuuri puhul $k'_{\text{käibevah.vaj}} = 1$.

Käibevahendite vajaduse koefitsiendi üldvalem:

$$k'_{\text{käibevah.vaj}} = \frac{\text{kõigi põhimaterjalide tegelik keskmine varu (rbl.)}}{\text{kõigi põhimaterjalide maksimaalne varu (rbl.)}} \quad (137)$$

T a b e l 11

Jooksva laovaru moodustamine I

Materjali nimetus	Ööpäevane va- jadus (tonnides)	Intervall kahe saadetise va- hel (päevades)	Partii suu- rus (v.2 x x v.3) (tonnides)	Ühe tonni hind (rbl.)	Partii maksu- mus (v.4 x x v.5) rbl.
1	2	3	4	5	6
A	8	30	240	300	72000
B	6	20	120	200	24000
C	4	15	60	40	2400
D	3	8	24	150	3600
E	2	16	32	400	12800
Kokku	x	x	x	x	114800

T a b e l 12

Jooksva laovaru moodustamine II
(Materjalide varude dünaamika ühe kuu jooksul)

(rublades)

Mater- jali nimetus	Varu töö alguseks	V a r u d p ä e v a l õ p u k s									
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
A	72000	69600	67200	64800	62400	60000	57600	55200	52800	50400	48000
B	24000	22800	21600	20400	19200	18000	16800	15600	14400	13200	12000
C	2400	2240	2080	1920	1760	1600	1440	1280	1120	960	800
D	3600	3150	2700	2250	1800	1350	900	450	0	3150	2700
E	12800	12000	11200	10400	9600	8800	8000	7200	6400	5600	4800
Kokku	114800	109790	104780	99770	94760	89750	84740	79730	74720	73310	68300
Materjali nimetus	V a r u d p ä e v a l õ p u k s										
	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	
A	45600	43200	40800	38400	36000	33600	31200	28800	26400	24000	
B	10800	9600	8400	7200	6000	4800	3600	2400	1200	0	
C	640	480	3200	160	0	2240	2080	1920	1760	1600	
D	2250	1800	1350	900	450	0	3150	2740	2250	1800	
E	4000	3200	2400	1600	800	0	12000	11200	10400	9600	
Kokku	63290	58280	53270	48260	43250	40640	52030	47020	42010	37000	

T a b e l 12 järg

Jooksva laovaru moodustamine II
 (Materjalide varude dünaamika ühe kuu jooksul)

(rublades)

Materjali nimetus	V a r u d p ä e v a l ö p u k s										
	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31
A	21600	19200	16800	14400	12000	9600	7200	4800	2400	0	69600
B	22800	21600	20400	19200	18000	16800	15600	14400	13200	12000	10800
C	1440	1280	1120	960	800	640	480	320	160	0	2240
D	1350	900	450	0	3150	2700	2250	1800	1350	900	450
E	8800	8000	7200	6400	5600	4800	4000	3200	2400	1600	800
Kokku	55990	50980	45970	40960	39550	34540	29530	24520	19510	14500	83890

$$k_{\text{käibevah.vaj}} = \frac{83890}{114800} = 0,73$$

$T_{k,A}$ - materjali kindlustusvaru.

$$T_{k,A} = k'_{\text{käibevah.kindl}} T_{j,A}, \text{ kus} \quad (138)$$

$k'_{\text{käibevah.kindl}}$ - käibevahendite kindlustuskoeffitsient.

$$k'_{\text{käibeva.kindl}} > 0,5.$$

$$k'_{\text{käibevah.kindl}} > 0,5, \text{ siis kui}$$

- ettevõtte asub kaugel hankijatest ja transporditingimused on ebasoodsad;
- ettevõtte kasutab unikaalseid materjale;
- ettevõtte kasutab pidevalt materjale suurtes kogustes, mis saabuvad lühikese hankeintervalliga (1-5 päeva);
- ettevõtte komplekteerib paljudelt hankijatelt saadavatest arvukatest detailidest koosnevat toodangut.

2) Varunorm päevades tooraine ja põhimaterjali kohta summaarselt.

$$T_{n,\text{põhimat.}} = \frac{T_{n,A} q_A P_A + T_{n,B} q_B P_B + \dots}{q_A P_A + q_B P_B + \dots}, \text{ kus} \quad (139)$$

murru lugejas on tooraine ja põhimaterjali üksikute liikide käibevahendite normatiivide kogusumma, s.o. käibevahendite normatiiv tooraine ja põhimaterjali varude soetamiseks. Murru nimetajas on samade materjalide ühepäevane (ööpäevane) kulusumma.

3) Käibevahendite normatiiv toorainele ja põhimaterjalile.

$$N_{kv,\text{põhimat}} = T_{n,A} q_A P_A + T_{n,B} q_B P_B + \dots \quad (140)$$

$$N_{kv,\text{põhimat}} = T_{n,\text{põhimat}} (q_A P_A + q_B P_B + \dots) \quad (141)$$

▲ b i m a t e r j a l i v a r u d e s s e
p a i g u t a t a v a t e k ä i b e v a h e n d i t e
n o r m e e r i m i n e .

Põhivalem:

$$N_{kv.abimat.} = N_{kv.abimat.} = N_{kv.abimat.I} + N_{kv.abimat.II}, \quad (142)$$

kus $N_{kv.abimat.I}$ - käibevahendite normatiiv suurel hulgal tarbitavatele abimaterjalidele;

$N_{kv.abimat.II}$ - käibevahendite normatiiv kõigile ülejäänud abimaterjalidele.

Normeerimise meetodika:

$N_{kv.abimat.I}$ kindlaksmääramine toimub analoogiliselt põhimaterjalidega. (Vt. valemid 132-141).

Varunorm abimaterjalide teisele rühmale:

$$T_{kv.abimat.II} = \frac{\text{Teise rühma abimaterjalide keskmine tegelik korrigeeritud varu rea aastate kohta}}{\text{Teise rühma abimaterjalide keskmine tegelik ühepäevane kulu samal perioodil}} \quad (143)$$

Käibevahendite normatiiv abimaterjalide teisele rühmale:

$$N_{kv.abimat.II} = T_{kv.abimat.II} Q_{II} P_{II}, \quad \text{kus} \quad (144)$$

$Q_{II} P_{II}$ - teise rühma abimaterjalide ühepäevane kulu tootmiskulude eelarve järgi.

Abimaterjalide ühepäevase kulu kindlaksmääramisel arvatakse selle hulgast välja väheväärtuslike ja kiirestikuluvate esemete kulum ja kulud varuosadele ning taarale summas, mille ulatuses nad olid kantud abimaterjali kulu hulka.

Kütuse varudesse paigutata-
vate käibevahendite normeeri-
mine.

Normeerimine toimub analoogiliselt põhimaterjalidega.
(Vt. valemid 132-141). Kütuse ühepäevase kulu hulka ei ar-
vata tarbitava gaasi maksumust.

Taara varudesse paigutata-
vate käibevahendite normeeri-
mine.

Ostetava taara kohta:

normeerimine toimub analoogiliselt põhimaterjaliga
(vt. valemid 132 - 141).

Omavalmistatud taara kohta:

a) kui taara maksumus arvatakse valmistoodangu hulgi-
hinda:

$$N_{kv.taara} = \frac{S_{ta} T_1}{360}, \text{ kus (145)}$$

S_{ta} - taara plaaniline kulu (käive) aastas (rublades);

T_1 - taara laosoleku aeg päevades, arvata taara valmi-
misest kuni sellesse valmistoodangu pakkimiseni;

b) kui taara maksumust ei arvata valmistoodangu hulgi-
hinda:

omakäibevahendite normatiivi ei planeerita, sest vasta-
vad mahutused normeeritakse koos käibevahendite normatiivi-
ga valmistoodangule.

Käibetaara kohta:

$$N_{kv.k.taara} = \frac{S_{k.t} T_{kv}}{360}, \text{ kus (146)}$$

$S_{k.t}$ - taara plaaniline kulu (käive) aastas (rublades).

Kui tagastatavat taarat hinnatakse madalamalt saabunust, siis arvatakse kulusummast (käibest) maha kulum;

T_{kv} - taara ühe käibe välde päevades, arvates taara eest tasumise päevast kuni tagasisaadetud taara kohta arveldusdokumentide pankra esitamiseni.

Kui taara osatähtsus on ettevõttes väike, siis

$$N_{kv.taara} = Q_{k.pl}^p k'_{taara}, \quad \text{kus} \quad (147)$$

$Q_{k.pl}^p$ - aasta kaubatoodangu plaaniline maksumus ettevõtte hulgihindades;

k'_{taara} - taarakulu koefitsient (kulu kopikates kaubatoodangu rubla kohta).

Remondiks vajalikesse varuosadesse paigutatavate käibevahendite normeerimine.

Plaanilise ennetusremondi süsteemi olemasolu puhul:

$$N_{kv.varuos} = \sum_{i=1}^n C_i N_{ij}, \quad \text{kus} \quad (148)$$

C_i - i-ndat liiki seadmete arv;

N_{ij} - käibevahendite vajadus i-nda seadme varuosade komplekti soetamiseks.

$$N_{ij} = \sum_{j=1}^m A_j P_j, \quad \text{kus:} \quad (149)$$

A_j - j-indat liiki varuosade arv i-ndale seadmele;

P_j - j-ndat liiki varuosa hind (rublades).

Plaanilise ennetusremondi süsteemi puudumise korral:

$$N_{kv.varuos} = k_{varuos} \sum_{i=1}^n \bar{C}_{i.pl} \bar{P}_{i.pl}, \text{ kus (150)}$$

k_{varuos} - varuosade vajaduse koefitsient;

$\sum_{i=1}^n \bar{C}_{i.pl} \bar{P}_{i.pl}$ - ettevõtte seadmetepargi aasta keskmine maksumus plaaniaastal.

$$k_{varuos} = \frac{\bar{V}_{varuos.o}^{kor}}{\sum_{i=1}^n \bar{C}_{i.o} \bar{P}_{i.o}}, \text{ kus (151)}$$

$\bar{V}_{varuos.o}^{kor}$ - varuosade aasta keskmise korrigeeritud jääkvaru maksumus eelmisel aastal;

$\sum_{i=1}^n \bar{C}_{i.o} \bar{P}_{i.o}$ - ettevõtte seadmete pargi aasta keskmine maksumus eelmisel aastal.

Väheväärtuslike ja kiiresti kuluvate esemete (väikevahendite) varudesse paigutatavate käibevahendite normeerimine (instrumendid, inventar, eririetus maksumusega kuni 50 rbl. või kasutamiseaga alla ühe aasta).

$$N_{kv.väike} = N_{kv.väike.I} + N_{kv.väike.II}, \text{ kus (152)}$$

$N_{kv.väike.I}$ - käibevahendite normatiiv väikevahendite laovarule;

$N_{kv.väike.II}$ - käibevahendite normatiiv eksploatatsioonis olevatele väikevahenditele.

$$N_{kv.väike.I} = \sum_{v=1}^n A_{v.I} p_v, \text{ kus} \quad (153)$$

$A_{v.I}$ - vastava esemeteliigi normaalne laovarude arv (esemete arv);

p_v - vastava esemeteliigi hind.

$$N_{kv.väike.II} = \sum_{v=1}^n A_{v.II} (p_v - s_v), \text{ kus} \quad (154)$$

$A_{v.II}$ - eksploatatsiooniks vajalik esemete arv;

s_v - vastava esemeliigi kulum (eksploatatsiooni andmisel kuludesse kantud osa).

* Lõpetamata toodangu varudeesse paigutatavate käibe vahendite normeerimine.

$$N_{kv.lõp.tood} = \sum_{j=1}^n q_j s_{j.pl}^{toot} T_{ts.j} k'_{lõp.tood.j}, \text{ kus} \quad (155)$$

q_j - j-inda tooteliigi keskmine ööpäevane väljalase naturaälühikutes;

$s_{j.pl}^{toot}$ - j-inda tooteliigi toodanguühiku plaaniline tootmisomahind;

$T_{ts.j}$ - j-inda tooteliigi tootmistsükli kestus päevades;

$k'_{lõp.tood.j}$ - j-inda tooteliigi tootmiskulude kasvu (kuhjumise) koefitsient.

Normeerimine kogutoodangu kaudu:

$$N_{kv.lõp.tood} = \frac{q_{kogu.pl}^{toot} \cdot T_{ts} \cdot k'_{lõp.tood}}{T_p} \quad (156)$$

Tootmistsükli kestus:

$$T_{ts} = T_1 + T_2 + T_3 + T_4 - T_5, \quad \text{kus} \quad (157)$$

- T_1 - töötlemise kestus (tehnoloogiline varu);
 T_2 - pooltoodete transportimise kestus koos valmistoo-
dangu lattu transportimise ajaga (lopetamata toodan-
gu transpordivaru);
 T_3 - operatsioonidevaheline ooteaeg (käibevaru);
 T_4 - töödeldavate detailide kindlustusvaru;
 T_5 - elementide $T_1 \dots T_4$ ajaline kattumine.

Tootmiskulude kasvu koefitsient:

a) kulude ühtlase kasvu korral:

$$k_{\text{löp.tood}} = M' + \frac{100 - M'}{2}, \quad \text{kus} \quad (158)$$

M' - tootmistsükli alguses tehtavate kulude (materjali-
kulude) osatähtsus vastava toote (toodangu) tootmis-
omahinnas;

b) kulude ebaühtlase kasvu korral üldvalemina:

$$k_{\text{löp.tood}} = \frac{S_1 T_{ts} + S_2(T_{ts} - 1) + \dots + S_{n-1} 2 + S_n 1}{S T_{ts}}, \text{kus} \quad (159)$$

S_1, S_2, \dots, S_n - tootmistsükli erinevatel päevadel (esi-
mesel, teisel, ..., viimasel) tehtavate
kulud;

S - kulude kogusumma ($S_1 + S_2 + \dots + S_{n-1} + S_n$);

$T_{ts}, T_{ts} - 1, \dots, 2, 1$ - vastavate kulude osavõtu kestus
tsüklist (päevades).

Tulevaste perioodide kuludesse paigutatavate käibevahendite normeerimine.

$$N_{kv.tul.per} = \sum_{i=1}^n (S_{i.a} + S_{i.pl} - S_{i.s}), \text{ kus} \quad (160)$$

- $S_{i.a}$ - i-nda kululiigi jääk plaaniperioodi alguseks;
 $S_{i.pl}$ - i-nda kululiigi kohta plaaniperioodil tehtavad mahutused;
 $S_{i.s}$ - plaaniperioodil toodangu omahinda kantav i-nda kulu summa.

Valmistoodangu varudesse paigutatavate käibevahendite normeerimine.

$$N_{kv.valm.tood} = \frac{Q_{k.pl}^{toot} T_{kv.valm}}{T_p}, \text{ kus} \quad (161)$$

$T_{kv.valm}$ - varunorm valmistoodangule (päevades).

$$T_{kv.valm} = T_{kompl} + T_{tr} + T_{lähet}, \text{ kus} \quad (162)$$

- T_{kompl} - partii komplekteerimiseks, sorteerimiseks ja pakkimiseks kuluv aeg;
 T_{tr} - raudteejaama transportimiseks, laadimiseks ja saatedokumentide vormistamiseks kuluv aeg;
 $T_{lähet}$ - varunorm lähetatud kaupadele kuni pangalaenu vormistamiseni (kui vastava laenu saamine on eeskirjadega ette nähtud).

Käibevahendite normatiivi
muutumine.

$$\Delta N_i = N_{i.pl} - N_{i.o} , \text{ kus} \quad (163)$$

ΔN_i - käibevahendite osanormatiivi muutumine (+ juurde-
kasv, - vähenemine);

$N_{i.pl}$ - käibevahendite osanormatiiv plaaniperioodiks;

$N_{i.o}$ - käibevahendite osanormatiiv baasiperioodil.

$$\Delta N_{kv} = N_{kv.pl} - N_{kv.o} , \text{ kus} \quad (164)$$

ΔN_{kv} - käibevahendite üldnormatiivi muutumine (+ juurde-
kasv, - vähenemine);

$N_{kv.pl}$ - käibevahendite üldnormatiiv plaaniperioodiks;

$N_{kv.o}$ - käibevahendite üldnormatiiv baasiperioodil.

$$\Delta N_{kv} = \sum_{i=1}^n \Delta N_i \quad (165)$$

4. Käibevahendite moodustamise allikad.

Ülevaate käibevahendite moodustamise allikatest annab tabel 13. Seal toodud allikate suurus määratakse kindlaks alljärgnevate arvutlustega:

Palga minimaalse võlgnevuse juurdekasv:

$$\Delta P_{\min} = \frac{P_{pl.1} T_{v.1}}{T_p} - \frac{P_{pl.o} T_{v.o}}{T_p} , \text{ kus} \quad (166)$$

$P_{pl.1}$, $P_{pl.o}$ - vastava perioodi plaaniline palgafond;

$T_{v.1}$, $T_{v.o}$ - palga arvutamise ja tegeliku väljamaksmise vaheline päevade arv vastaval perioodil.

Käibevahendite moodustamise allikad

Allika nimetus	Märkused
4. Püsivpassivate juurdekasv: - palga minimaalne võlgnevus töölistele ja teenistujatele, - sotsiaalkindlustuseraldiste minimaalne võlgnevus, - eelseisvate maksete reserv, - tellijate avansid, - võlgnevus kreditoridele vastavalt toodangu valmiduse astmele, - tulevaste perioodide tulud, - võlgnevus hankijatele aktseptitud maksenuete järgi Riigipanga poolt mittekrediteeritavas osas.	Kasutatakse esmajärjekorras
2. Amortisatsioonieraldised kapitaalremondiks.	Kapitaalremondiks vajalike materjali- varude soetamiseks.
3. Põhitegevuse kasum.	Üks peamisi allikaid.
4. Kõrgemalseisva organisatsiooni ressursid.	Oma allikate põhjendatud puudumise korral.
5. Riigipanga krediit.	Ülenormatiivsete plaaniliste varude katteallikas, ka ajutine täiendus.
6. Assigneeringud riigieelarvest.	Rajatavates, plaanilise kahjumiga ja väga madala plaanilise rentaabluusega ettevõtetes. Teistes erandjuhul.

Sotsiaalkindlustuseraldiste minimaalse võlgnevuse juurdekasv:

$$k'_{\text{sots.kindl}} \Delta P_{\text{min}}, \text{ kus} \quad (167)$$

$k'_{\text{sots.kindl}}$ - sotsiaalkindlustuse maksete suhe palgafondi (koefitsient).

Eelseisvate maksete reservi juurdekasv (puhkusetasude reservi juurdekasv):

$$\Delta M_e = \frac{P_{\text{pl.1}} T_{\text{eel}}}{T_p} - \frac{P_{\text{pl.o}} T_{\text{eel}}}{T_p}, \text{ kus} \quad (168)$$

$P_{\text{pl.1}}, P_{\text{pl.o}}$ - tööstusliku tootmispersonali plaaniline palgafond vastaval perioodil;

T_{eel} - eelseisvate maksete reservi minimaalne jääk eelmise aasta aruandeandmeil (päevades).

Tellijate avansside juurdekasv:

proportsionaalselt tellimuste mahu kasvule.

Võlgnevuse juurdekasv laekumistest toodangu valmiduse astme järgi:

proportsionaalselt lepingute mahu kasvule.

Tulevaste perioodide tulud (ettemakstud üürid jms.):
otsene arvutus.

Võlgnevuse juurdekasv hankijatelt enne arve tasumist kättesaadud materjalide eest:

proportsionaalselt hangete mahu kasvule kui materjalid saabuvad pidevalt enne tasumist ning ei ole ülennormatiivsed, s.o. neid ei krediteerita panga poolt.

Amortisatsioonieraldised kapitaalremondiks käibevahendite moodustamise allikana. Nende juurdekasv

$$\Delta K_a^{kv} = \frac{K_{pl}^{rem} M_{pl}' T_{rem.pl}}{100 \cdot 360} - \frac{K_o^{rem} M_o' T_{rem.o}}{100 \cdot 360}, \text{ kus} \quad (169)$$

- K^{rem} - kapitaalremondi maht vastaval aastal;
 M' - materiaalseste kulude osatähtsus kapitaalremondi kuludes (protsentides);
 T_{rem} - varunorm päevades remondimaterjalidele (arvutatakse analoogiliselt põhimaterjaliga).

Allikad 3-6 (tabel 13) planeeritakse eriarvutuste alusel sõltuvalt konkreetsest olukorrast.

5. Omakäibevahendite ülejääk, puudujääk ja reguleerimine.

Liigsed omakäibevahendid:

$$N_{kv} < F_{o.k} \quad (170)$$

Omakäibevahendite puudujääk:

$$N_{kv} > F_{o.k}, \text{ kus} \quad (171)$$

$F_{o.k}$ - omakäibevahendite olem.

T a b e l 14

Omakäibevahendite olemi arvutus

Näitajad	Asukoht bilansis
1. Oma- ja nendega võrdsustatud vahendite allikad (sealhulgas püsivpassivad normatiivi katte ulatuses)	Passiiva A rühm (püsivpassivad normatiivi katteks)
2. Põhifondid ja käibevalised aktivad	Aktiva A rühm
3. Käibevahendite olem (r.1 - r.2)	Kokkuvõtte erireal

T a b e l 15

Omakäibevahendite ülejäägi kasutamine ja puudu-
jäägi katmise allikad

Suund , allikas

Kasutamise kord

Ülejäägi kasutamine

1. Suunatakse käibevahendite normaatiivi juurdekasvu katteks	Eelseisvaks perioodiks ettenähtud juurdekasvu katteks
2. Jaotatakse ümber siseametkondlikult	Aastaaruande alusel või tootmisprogrammi muutmise korral
3. Kantakse riigieelarvesse	Aastaaruande alusel, eelmistest ülejäävas osas

Puudujäägi katmine

Tekkinud ettevõttest sõltuvatel põhjustel.

1. Üleplaanilise kasumi arvel	Järgmisel perioodil vastavate abinõude rakendamise tulemusena
2. Ergutusfondidesse tehtavate eraldiste kuni 30%-lise vähendamise teel	Ajutiselt, kuni 2 aasta jooksul
3. Riigipanga krediidi abil (tasumine kasumi arvel):	
- jooksva aasta piirides	- ettevõtte taotluse alusel
- kuni kaheks aastaks	- kõrgemalseisva organisatsiooni taotlusel
- epirežiimil olevatele ettevotetele	- kõrgemalseisva organisatsiooni garantii alusel

Tekkinud ettevõttest mitte-sõltuvatel põhjustel.

1. Kõrgemalseisva organisatsiooni poolt	Ümberjaotamise korras reservfondi abil
2. Riigieelarvest	Erikorras (uutes rajatavates ettevotetes 2 aasta jooksul, plaanilise kahjumiga töötavates ettevotetes jne.)

Käibevahendite reguleerimine

<u>Mõisted</u>	<u>Sisu, põhinõuded</u>
<u>Sisu ja eesmärk</u>	Abinõude süsteem käibevahendite ratsionaalseks ja efektiivseks kasutamiseks
<u>Reguleerijad</u>	Kõrgemalseisvad organisaatsioonid oma alluvuse järgi, ettevõtted oma allüksuste suhtes
<u>Põhinõue</u>	Ei tohi rikkuda ettevõtete isemajandamisest tulenevaid õigusi
<u>Meetodid</u>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Operatiivne juhtimine ja kontroll 2. Finantsabi reservi moodustamine ja kasutamine
<u>Finantsabi reserv</u>	Ministeeriumi (ja tema põhiliste allüksuste) juures
<u>Allikad</u>	Eraldised bilansikasumist (välja arvatud erikorras jaotatav kasum) 1-2% ulatuses
<u>Kasutamine</u>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Laenud ajutiseks finantsabiks 1-aastase tähtajaga 2. Ettevõtetest mittesõltuvate kahjude hüvitamiseks. 3. Kohustuste täitmiseks riigieelarve vastu, kui ettevõtted ei saa neid täita endast mittesõltuvatel põhjustel 4. Kohustuste täitmiseks pankade vastu, kui ettevõtted ei saa neid täita endast mittesõltuvatel põhjustel

VII. Tööstusettevõtte finantsplaan.

1. Tulude ja kulude bilansi ehitus.

Vorm 38 - TP

T a b e l 17

Tulude ja kulude bilanss

(tuh.rbl.)

Näitajate nimetused	Siffer (rea nr.)	a.				s.h.			
		plaan	oodatav tähtsi- ne (aru- anne)	... a. plaan	...	kvartalid			
					I	II	III	IV	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
I. Tulud ja summade laekumised									
Käibemaks	1								
Bilansikasum	2								
Sealhulgas:									
- kasum kaubatoodangu realiseerimisest	3								
.....	4								
.....	5								
.....	6								
Kasum elamu- ja kommunaalmajanduse eksploateerimisest	7								
Kasum ja sääst majanduslikul teel tehtavate ehitus- ja montaažitööde maksumuse alandamisest	8								
.....	9								
Tulu kariloomade väljapraakimisest	10								
Tulu kasutuselt välj langenud ja liigse vara realiseerimisest	11								
Sisemiste ressursside mobiliseerimine kapitaal-ehituses	12								
.....	13								

T a b e l 17 (järg)

	2	3	4	5	6	7	8	9
Amortisatsioonieraldised, üldse								
	14							
Sealhulgas:								
- põhifondide täielikuks taas-								
tamiseks	15							
- kapitaalremondiks	16							
- põhikarja formeerimiseks	17							
Tsentraliseeritud kapitaal-								
mahutuste finantseerimise								
muud allikad	18							
.....	19							
Püsivpassivate juurdekasv	20							
Kapitaalehituse summade arvel								
soetatavate tööriistade, in-								
ventari ja tagavaraosade saa-								
mine	21							
Toodangu omahinna arvel eral-								
datavad summad:								
- teaduslikuks uurimistööks	22							
- kaadri ettevalmistamiseks	23							
- uue tehnika juurutamiseks	24							
- uue tehnika loomise ja								
juurutamise eest premeer-								
rimiseks	25							
Rahaliste vahendite laekumine								
lepingute alusel:								
- teaduslikuks uurimistööks	26							
.....	27							
.....	28							
Rahaliste vahendite saamine								
kõrgemalseisvalt organisat-								
sioonilt kasumi ümberjaota-								
mise korras:								
- käibevahendite juurdekas-								
vuks	29							
.....	30							
Vahendite saamine kõrgemal-								
seisvalt organisatsioonilt								
amortisatsioonieraldiste								
ümberjaotamise korras:								

T a b e l 17 (järg)

	2	3	4	5	6	7	8	9
- põhifondide täielikuks taastamiseks	31							
- kapitaalremondiks	32							
Rahaliste vahendite saamine kõrgemalseisvalt organisatsioonilt toodangu omahinna arvel tehtud eraldiste ümberjaotamise korras:								
- teaduslikuks uurimistööks	33							
- uue tehnika juurutamiseks	34							
- uue tehnika loomise ja juurutamise eest premeerimiseks	35							
- kaadri ettevalmistamiseks	36							
Rahaliste vahendite laekumine lastevanemalt koolieelsete laste asutuste ülalpidamiseks	37							
Muud tulud:								
.....	38							
.....	39							
Kokku tulud ja laekumised	40							
II. Kulud ja rahaliste vahendite eraldamine								
Tsentraliseeritud kapitaalvahetused	41							
Käibevahendite suurenemine kapitaalühituses	42							
Põhikarja formeerimise kulud	43							
Kapitaalremondi kulud	44							
Omakäibevahendite normatiivi juurdekasv	45							
Sealhulgas:								
- amortisatsioonieraldiste arvel	46							
Bilansikahjum (plaanilise kahjuga ettevõtetes)	47							
Sealhulgas:								
- kahjum kaubatoodangu realiseerimisest	48							

T a b e l 17 (järg)

	2	3	4	5	6	7	8	9
Kahjum elamu- ja kommunaalmajanduse eksploateerimisest	49							
Ametiühingule tasuta kasutamiseks üleantud hoonete, rajatiste, aedade, parkide ja pioneerilaagrite majandamise kulud	50							
Eraldised fondidesse, mis moodustatakse erikorras vastavalt kehtivale seadusandlusele ettevotte käsutusse jäetava kasumi arvel:								
- laiatarbekaupade tootmise fondi	51							
.....	52							
.....	53							
.....	54							
Eraldised majandusliku stimuleerimise fondide moodustamiseks:								
- materiaalse ergutamise fondi	55							
- sotsiaal-kultuuriliste ürituste ja elamuehituse fondi	56							
- tootmise arendamise fondi, üldse	57							
Sealhulgas: kasumist	58							
amortisatsiooni-eraldistest	59							
ekspluatatsioonist väljalangenud ja liigse vara realiseerimisest	60							
Teaduslike uurimistööde kulud	61							
Kaadri ettevalmistamise kulud	62							
Uue tehnika juurutamise kulud	63							
Uue tehnika loomise ja juurutamise preemiad	64							
Eraldised kasumist ministeeriumi (keskasutuse) finantsabi reservi	65							
Eraldised kõrgemalseisvale organisatsioonile ümberjaotamise korras:								

T a b e l 17 (järg)

	2	3	4	5	6	7	8	9
- kasumist	66							
- põhifondide täielikuks taas- tamiseks ettenähtud amortisat- sioonieraldistest	67							
- kapitaalremondi jaoks ettenäh- tud amortisatsioonieraldistest (reservi)	68							
Eraldised kõrgemalseisvate orga- nisatsioonile toodangu omahinna arvel:								
- teaduslikuks uurimistööks	69							
- kaadri ettevalmistamiseks	70							
- uue tehnika juurutamiseks	71							
- uue tehnika loomise ja juuruta- mise eest premeerimiseks	72							
Koolieelsete laste asutuste ülal- pidamise kulud	73							
Operatsioonilised kulud	74							
Sealhulgas:								
- leiutustegevusele	75							
.....	76							
Muud kulud								
.....	77							
.....	78							
K o k k u kulud ja eraldised	79							
III. Krediidivahekorrad								
L a e n u d e s a a m i n e								
Pikaajalised pangalaenud tsentra- liseeritud kapitaalmahutusteks	80							
.....	81							
.....	82							
Kokku laenud	83							
L a e n u d e t a s u m i n e								
Tsentraliseeritud kapitaalmahu- tusteks saadud pikaajaliste lae- nude tasumine	84							
Laenude tasumine kasumi arvel:								

T a b e l 17 (järg)

	2	3	4	5	6	7	8	9
- rahvatarbekaupade tootmise organiseerimiseks ja laienda- miseks saadud laenud								85
- uue toodangu väljalaskmiseks toodete kvaliteedi, töökindlu- se ja vastupidavuse suurenda- miseks saadud pangalaenud								86
- muud laenud								87
Protsendid pangalaenude eest								88
Kokku laenude tasumine ja laenu- protsendid								89
Üldse tulud ja rahaliste vahendite laekumine, kaasa arvatud laenud (read 40+83)								90
Üldse kulud ja eraldised, kaasa arvatud laenude tasumine (read 79+89)								91
Kulud ületavad tulusid, arvesse vottes krediitvahetordi (read 91-90)								92
Tulud ületavad kulusid, arvesse vottes krediitvahetordi (read 90-91)								93
IV. Vahekord riigieelarvega								
M a k s e d r i i g i e e l - a r v e s s e								
Käibemaks								94
Fondimaks								95
Fikseeritud (rendi-) maksed								96
Kasumi vaba jääk								97
Muud maksed riigieelarvesse:								
.....								98
.....								99
.....								100
Kokku maksed riigieelarvesse								101
A s s i g n e e r i n g u d r i i g i e e l a r v e s t								

T a b e l 17 (järg)

	2	3	4	5	6	7	8	9
Tsentraliseeritud kapitaal- mahutusteks								102
Plaaniliste kahjumite kat- teks (plaanilise kahjumiga ettevotetes)								103
Omakäibevahendite norma- tiivjuurdekasvuks								104
Operatsioonilisteks kulu- deks								105
Sealhulgas:								
- leitudustegevuseks								106
.....								107
Teaduslikeks uurimis- töödeks								108
Koolieelsete laste asu- tuste ülalpidamiseks								109
Muudeks kuludeks:								110
.....								111
.....								112
Kokku assigneeringud riigieelarvest								113
Maksed riigieelarvesse ületavad assigneeringuid riigieelarvest (read 101- -113)								114
Assigneeringud riigieel- arvest ületavad maksed riigieelarvest (read 113- - 101)								115
Finantsressursside üldsum- ma								
Üldse tulusid, rahaliste vahendite laekumisi, pan- galaenusid ja assigneeringuid riigieelarvest (read 90+113)								116
Üldse kulusid, rahaliste vahendite eraldamisi, laenude tasumist ja mak- seid riigieelarvesse (read 91+101)								117

T a b e l 17 (järg)

	2	3	4	5	6	7	8	9
Teatmeliselt								
Toodangu realiseerimise maht kehtivates ettevõtte hulgihinda- des	118							
Toodangu realiseerimise maht täielikus omahinnas	119							
Tootmis põhifondide ja normeeri- tavate käibevahendite maksumus, mis on aluseks:								
- tootmise üldise rentaabluse arvutamisel	120							
- tootmise arvestusliku ren- taabluse määramisel	121							
Tootmise rentaablus:								
- üldine	122							
- arvestuslik	123							
Detsentraliseeritud kapitaal- mahutused	124							
Sealhulgas:								
- tootmise arendamise fondi arvel	125							
.....	126							
Omakäibevahendite normatiiv	127							

Tööstusettevõtte direktor (allkiri)

Finantsosakonna juhataja (allkiri)

2. Tulude ja kulude bilansi põhiseosed.

I. Tasakaal ressurside ja nende kasutamise vahel.

1. Kokku tulud ja laekumised (r.40)	}	=	{	1. Kokku kulud ja eraldised (r.79)
2. Kokku laenud (r.83)				2. Kokku laenude tasumine ja laenuprotsendid (r.89)
3. Kokku assigneeringud riigieelarvest (r.113)				3. Kokku maksed riigieelarvesse (r.101)

$$r.40 + r.83 + r.113 = r.79 + r.89 + r.101 \quad (172)$$

$$r.90 + r.113 = r.91 + r.101 \quad (172a)$$

II. Lõplik tasakaalustamine riigieelarve vahendusel.

1. Kui tulud ja laekumised koos saadavate laenudega ületavad kulusid ja eraldisi koos laenude tasumisega, siis maksed eelarvesse ületavad sama summa võrra assigneeringuid eelarvest.

$$r.90 > r.91$$

$$r.90 - r.91 = r.101 - r.113 \quad (173)$$

$$r.93 = r.114 \quad (173a)$$

2. Kui kulud ja eraldised koos laenude tasumisega ületavad tulusid ja laekumisi koos saadavate laenudega, siis assigneeringud eelarvest ületavad sama summa võrra makseid eelarvesse.

$$r.91 > r.90$$

$$r.91 - r.90 = r.113 - r.101 \quad (174)$$

$$r.92 = r.115 \quad (174a)$$

3. Tulude ja kulude bilansi üksikute artiklite vahelised seosed.

T a b e l 18

Tulude ja kulude ristbilanss
(kontrolltabel)

1	Finantseerimisallikad														
	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Vahendite suunamine	Käibemaks	Kasum	Kasum ja sääst ehitus- montaažitööde maksumuse alanemisest	Tulud väljalangevate varade realseerimisest	Siseressurside mobili- seerimine kapitaalalehi- tuses	Amortisatsioon	Püsivpassivate juurde- kasv	Toodangu omehinna arvel eraldatavad summad	Vahendite saamine kõrge- malseisvalt organisat- sioonilt	Vahendite laekumine lastevanematelt	Pangalaenu	Assigneeringud riigileel- arvest	Vahendite laekumine lepingute alusel		Kokku
1. Tsentraliseeri- tud kapitaal- mahutused	X	⊖	⊖	X	⊖	⊖	X	X	⊖	X	⊖	⊖	X		
2. Käibevahendite suurenemine kapi- taalhituses	X	⊖	⊖	X	⊖	⊖	X	X	⊖	X	⊖	⊖	X		
3. Kapitaalre- mondi kulud	X	X	X	X	X	⊖	X	X	⊖	X	X	X	X		

Tabel 18 (järg)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
4. Omakäibe vahendite normatiivi juurdekasv	x	○	x	x	x	○	○	x	○	x	x	er.	x		
5. Bilansikahjum	x	○	x	x	x	x	x	x	○	x	x	○	x		
6. Kahjum elamu-kommunaalmajanduses	x	○	x	x	x	x	x	er.	x	x	x	x	x		
7. Ametiühingule tasuta kasutamiseks üleantud hoonete ja pioneerilaagrite ülalpidamise kulud	x	○	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		
8. Eraldised fondidesse, mis moodustatakse erikorras	x	○	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		
9. Eraldised majandusliku stimuleerimise fondide moodustamiseks:															
a) materiaalse ergutamise fondi	x	○	x	x	x	x	x	x	○	x	x	x	x		
b) sotsiaal-kultuuri-liste ürituste fondi	x	○	x	x	x	x	x	x	○	x	x	x	x		
c) tootmise arendamise fondi	x	○	x	○	x	○	x	x	○	x	x	x	x		
10. Teadusliku uurimistööde kulud	x	x	x	x	x	x	x	○	○	x	x	○	○		

Tabel 18 (järg)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
11. Kaadri ettevalmistamise kulud	x	x	x	x	x	x	x	o	o	x	x	o	x		
12. Uue tehnika juurutamise kulud	x	x	x	x	x	x	x	o	o	x	o	x	x		
13. Preemiad uue tehnika loomise eest	x	x	x	x	x	x	x	o	o	x	x	x	x		
14. Eraldised kasumist ministeeriumi finantsabi reservi	x	o	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		
15. Eraldised kõrgemalseisvale organisatsioonile kasumi ja amortisatsiooni ümberjaotamise korras	x	o	x	x	x	o	x	x	x	x	x	x	x		
16. Eraldised kõrgemalseisvale organisatsioonile omahinna arvel:															
a) teaduslikeks uurimistöödeks	x	x	x	x	x	x	x	o	x	x	x	x	x		
b) kaadri ettevalmistamiseks	x	x	x	x	x	x	x	o	x	x	x	x	x		
c) uue tehnika juurutamiseks	x	x	x	x	x	x	x	o	x	x	x	x	x		

T a b e l 18 (järg)

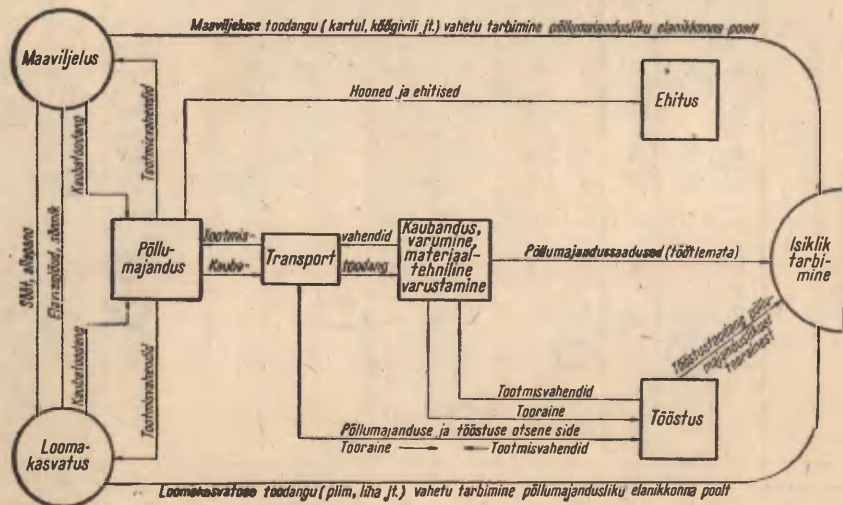
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
d) uue tehnika loomise eest premeerimiseks		x	x	x	x	x	x	x	o	x	x	x	x	x		
17. Lasteaedade ja sõimede ülalpidamiskulud		x	x	x	x	x	x	x	x	x	o	x	o	x		
18. Laenude tasumine		x	o	x	x	x	o	x	x	x	x	x	x	x		
19. Protsentide maksimine		x	o	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		
20. Maksed riigieelarvesse:																
a) käibemaks		o	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		
b) fondimaks		x	o	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		
c) fikseeritud maksed		x	o	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		
d) kasumi vaba jääk		x	o	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		
21.																

Märkus: x seos pole võimalik
er seos on erandlik

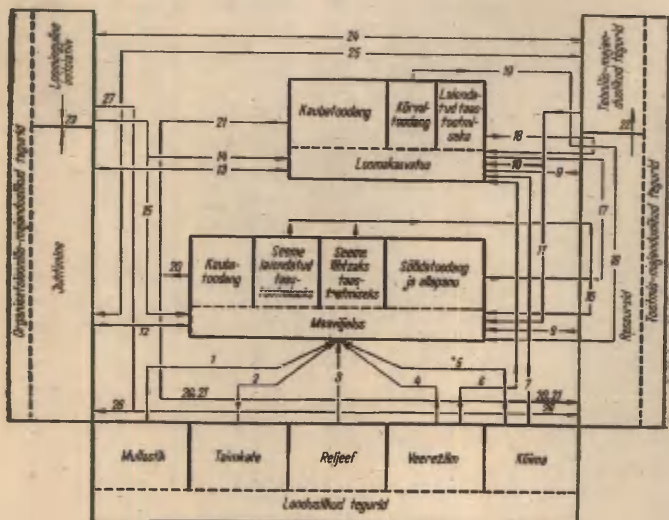
III. PÕLLUMAJANDUSE RAHANDUS.

I. Vahendite ringkäigu ja rahanduse organiseerimise iseärasused põllumajanduses.

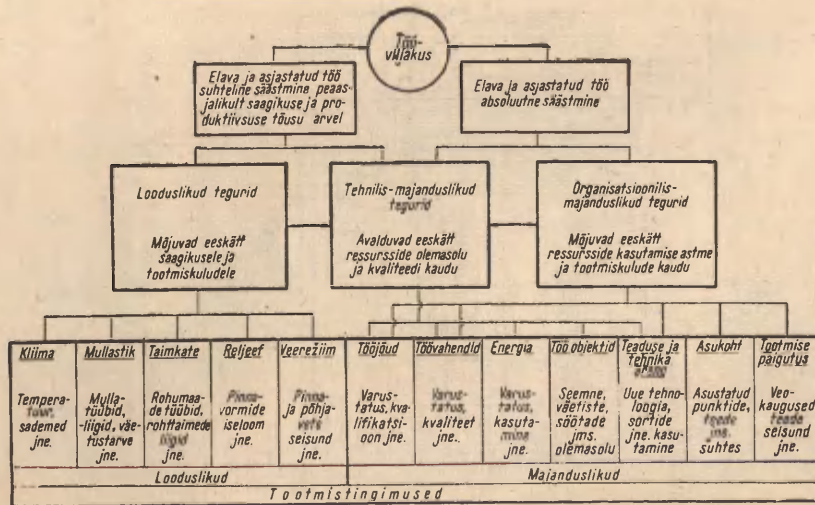
1. Põllumajandus sotsialistliku laiendatud taastootmise süsteemis.

Joonis 14. Põllumajanduse koht rahvamajanduses.

Joonis 15. Põllumajanduses toimivate tähtsamate tootmiategurite kompleksi skeem.

Joonis 16. Tootmistingimuste mõju töövõlakusele põllumajanduses.

2. Rahanduse organiseerimise iseärasused põllumajanduses.

T a b e l 19

Põllumajanduse kui materiaalse tootmise haru
iseärasused

Iseärasused	Põhjused	Majanduslikud avaldusmisvormid
I. Majandusliku ja loodusliku taas- tootmisprotsessi tihe läbipõimumine	Looduslike toot- mistingimuste mõ- ju	1. Väiksem stabiil- sus 2. Hooajalisus 3. Tööperioodi väike osatähtsus tootmisajas 4. Operatiivsete reservide vajalik- kus
II. Tootmine tugi- neb elavate taim- sete ja loomsete organismide kasu- tamisele	1. Looduslike tootmistingimus- te mõju 2. Elavad toot- misvahendid	Majandusliku tule- muse soltuvus loo- duslikest teguri- test ja bioloogil- listest protsessi- dest
III. Maa kui täht- sail tootmistin- gimus, töövahend ja tööobjekt	1. Maa asendama- tus 2. Maa piiratus 3. Maa ümberpaigu- tamatus 4. Maa looduslik ja majanduslik viljakus	1. Maa kasutamise intensiivistami- se paratamatus 2. Viljakus kui intensiivistamise eeldus 3. Viljakuse tõus oige kasutamise korral 4. Mahutuste ümber- paigutamatus
IV. Tootmistingi- muste suur mitme- kesisus	Looduslike tegu- rite kompleks	Suured erinevused majanduslikes näitajates

Vahendite ringkäik:

R - K ... T ... K' - R' (175)

M a a v i l j e l u s e s algab tsükkel vahendite mahutamisega külvieelsetesse mullaharimistöösse ja seemnevarudesse. Tsükli lõppu tähistab raha laekumine realiseeritud toodangu eest. Tsükkel kestab ligikaudu aasta, mitmeaastaste kultuuride puhul ka rohkem.

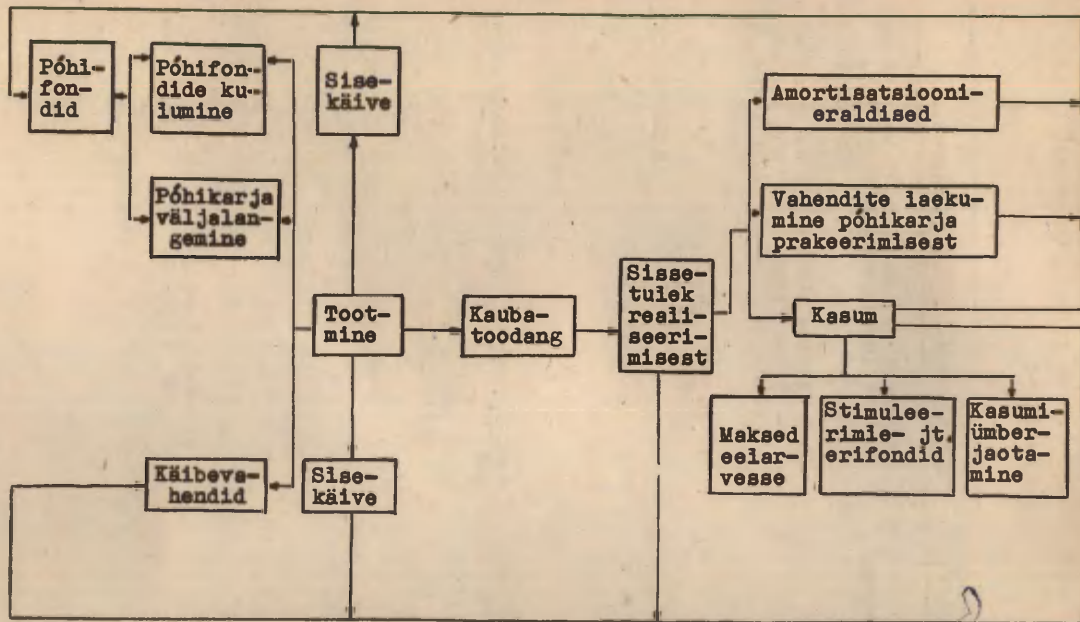
L o o m a k a s v a t u s e s loetakse tsükli alguseks reeglina vahendite mahutamist söödavarudesse. Tsükli lõpetab raha laekumine realiseeritud toodangu eest või loomade üleviimine põhikarja. Tsükli kestus sõltub loomakasvatustarust.

Vahendite ringkäigu tsükli iseloomulikud jooned.

1. Tsükli pikkusel on määravaks teguriks tootmisaeg, mis oleneb looduslikest protsessidest. Sellest tuleneb vahendite suhteliselt aeglane käive.
2. Kulude tegemise, toodangu saamise ning raha laekumise suur ebaühtlus, mis on eriti tüüpiline maaviljelusele. Suhteliselt palju on vahendeid tootmisvarudes ja lõpetamata toodangus, vähe valmistoodangus. Ebaühtlus põhjustab suhteliselt suure krediidivajaduse.
3. Suhteliselt suur sisekäive ning sellest tulenev tsükli mittetäielikkus.

K ... T ... K' (176)

Avaldub seoses omatoodetud seemnete, söötade ja allapanu, söödaks mineva piima, põhikarja üleviidavate loomade jms. kasutamisega.

Joonis 17. Põllumajandusettevõtete vahendite ringkäigu skeem.

T a b e l 20

Sotsialistliku omandi kahest vormist tulenevad
iseärasused.

Avaldumisvorm	Sovhoosid	Kolhoosid
I. Isemajandamise pohitunnused	1) Kindel arv di- rektiivseid näi- tajaid	1) Direktiivsete näitajate ring on väik- sem
	2) Vahendite süsteem- isene ümber- jaotamine	2) Kolhooside- vaheline üm- berjaotamine puudub
	3) Vahekord riigieel- arvega kahepoolne	3) Vahekord riigieelarve- ga ühepoolne. Erandiks on maaparanduse riiklik fi- nantseerimi- ne
II. Majandamine	Suurem reglementeeri- tus:	Väiksem reg- lementeeritus:
	1) majandamise nor- matiivne baas	1) vabamad käed nor- meerimisel
	2) töötasustamine	2) töötasusta- mine vabam
	3) toodangu realisee- rimine	3) kolhoosi- kaubandus, konjunktui- riline te- gurid
4) sissetulekute ja tulude jaotamine	4) tulude jaot- tamise va- bam kord	
		5) kolhooside- vahelised organisat- sioonid

II. Tootmiskulud ja toodangu omahind põllumajanduses.

1. Üldalused. Kulude klassifitseerimine.

T a b e l 21

Tootmiskulude klassifikatsioon

I. Otsekulud

Maaviljelus	Loomakasvatus
1. Töötasu koos juurdearvestustega	1. Töötasu koos juurdearvestustega
2. Seemned	2. Söödad
3. Kütus ja määrdeained	3. Muud otsekulud:
4. Väetised	- allapanu
5. Autotransport	- suvelaagrite ja karjakooplite ehitamine
6. Amortisatsioon	- suvelaagrite ja karjakooplite remont
6a. Sealhulgas põllumajandusmasinad	- väikeinventari kulu
7. Jooksev remont	- epiirietuse ja jalanoude kulu
7a. Sealhulgas põllumajandusmasinad	- põllumajandusmasinate amortisatsioon
8. Muud otsekulud:	- muude põhivahendite amortisatsioon
- hobutööd	- põllumajandusmasinate jooksev remont
- mürkkemikaalid	- muude põhivahendite jooksev remont
- elektrienergia	- ruumide ekspluatatsioonikulud
- tahke kütus	- hobutransport
- muud	- autotransport
	- traktoritööd
	- ravimid
	- elektrienergia (peale valgustuse)
	- kunstlik seemendamine
	- veevarustus

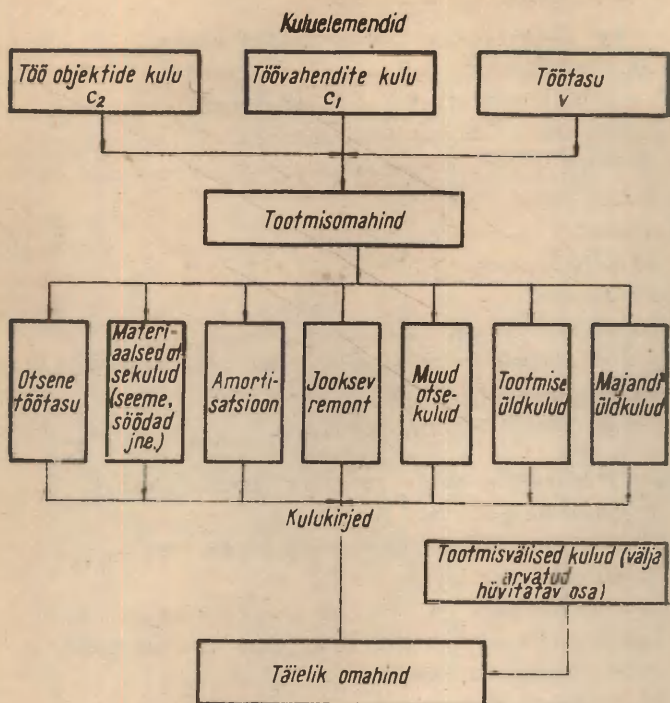
T a b e l 22

Tootmiskulude klassifikatsioon

II. Üldkulud

Tootmise üldkulud	Majandi üldkulud
1. Töötasu koos juurdearvestusega	A. H a l d u s k u l u d
2. Töökaitse ja ohutustehnika	1. Töötasu koos juurdearvestusega
3. Eririietus ja jalanõud	2. Komandeerimis- ja ümberpaigutamiskulud
4. Kergesõidutransport	3. Kantseleikulud
5. Transpordikulud	4. Kontorihoonete ja inventari remont
6. Väikevahendite kulumine	B. M a j a n d u s k u l u d
7. Põllulaagrite ülalpidamine	1. Töötasu koos juurdearvestusega
8. Põhivahendite amortisatsioon	2. Kergesõidutransport
9. Jooksev remont	3. Põhivahendite amortisatsioon
10. Ruumide eksploatatsioonikulud	4. Jooksev remont (ka teed ja sillad)
11. Kaadri ettevalmistamine tootmistöö katkestamisega	5. Ladude ja üldmajandusloonete korrashoid
12. Kindlustusmaksed (kolhoosides)	6. Tuletõrje ja valve kulud
	7. Laenuprotsentide tasumine
	8. Internaatide ülalpidamine (mittehüvitatav osa)
	9. Tsiviilkaitse kulud
	10. Sööklate ülalpidamine
	11. Ühiste köögiviljaaedade kulud (mittehüvitatav osa)
	12. Stipendiumid õppima suunatuile
	13. Kindlustusmaksed (kolhoosides)
	14. Kulud leiutistele ja ratsionaliseerimistele

Üldkulud jaotatakse proportsionaalselt otsese töötasu, põllumajandusmasinate amortisatsiooni ja põllumajandusmasinate jooksva remondi kuludele.

Joonis 18. Toodangu omahinna kujunemise skeem.

2. Maaviljeluse toodangu omahind.
- I. Omahinna planeerimise põhimõtteline skeem.
1. Eelmiste aastate kulud (aruandelised).
 2. Jooksva aasta otsekulud (tehnoloogilised kaadrid, tööde mahud, kulunormid, hinnad).
 3. Üldkulud (proportsionaalselt jaotusalusele).
 4. Kulud kokku $(1+2+3)^x$
 5. Toodang:
 - a) põhitoodang, f
 - b) jäätmed,
 - c) kõrvaltoodang.
 6. Kulud põhitoodangule (kõik kulud miinus kulud kõrvaltoodangule).
 7. Põhitoodangu omahind (6:5a).
- II. Kulude jaotamine põhi- ja kõrvaltoodangu vahel.
1. Põhitoodangu kogus.
 2. Täisväärtusliku toodangu hulk jäätmetes.
 3. Kokku põhitoodang $(r.1+r.2)$
(et tingühikuks on reeglina põhitoodangu kaaluühik, siis annab real 3 saadud tulemus ühtlasi vastava tingühikute hulga).
 4. Kõrvaltoodangu kogus.
 5. Jaotuskoefitsient.
 6. Kõrvaltoodang tingühikutes $(r.4 \times r.5)$.
 7. Kokku toodang tingühikutes $(r.3+r.6)$.
 8. Toodangu protsentuaalne jaotus:
 - a) põhitoodang $(\frac{r.3 \cdot 100}{r.7})$,
 - b) kõrvaltoodang $(\frac{r.6 \cdot 100}{r.7})$,

^x kindlatest franko printsiipidest juhindudes.

9. Kulude jaotus:

a) põhitoodangule $\left(\frac{\text{kulud kokku} \times \text{r.8a}}{100} \right)$,

b) kõrvaltoodangule $\left(\frac{\text{kulud kokku} \times \text{r.8b}}{100} \right)$.

III. Toodanguühiku omahinna planeerimise põhivalemid.

1. Põhitoodangu ühiku omahind (ts, sü) = $\frac{\text{Kulud kokku antud kultuurile} - \text{Kulud kõrvaltoodangule}}{\text{Põhitoodangu kogus}}$ (177)

2. Kõrvaltoodangu ühiku omahind = $\frac{\text{Kulud kõrvaltoodangule}}{\text{Kõrvaltoodangu kogus}}$ (178)

3. Jäätmete ühiku omahind = $\frac{\text{Jäätmete maksumus}}{\text{Jäätmete kogus}}$ (179)

Jäätmete maksumus määratakse põhitoodangu omahinna kaudu, arvestades täisväärtsliku toodangu sisaldust jäätmete hulgas (r.II.2 x r.III.1).

3. Loomakasvatussaaduste omahind.

I. Lüpsikari.

Tingühiku omahind = $\frac{\text{Kulud lüpsikarjale} - \text{Kõrvaltoodangu maksumus}}{\text{Piima kogutoodangu (ts) + 1,5 x sündinud elusvasikate arv}}$ (180)

Piima omahind (ts) = 1 tingühiku omahind. (181)

Sündinud elusvasika omahind = 1,5 x tingühiku omahind. (182)

Kõrvaltoodanguks on loomakasvatuses sõnnik (1,5 rbl. tonn).

II. Noor- ja nuumveised.

$$\begin{array}{l} \text{Noor- ja nuumveiste} \\ \text{kaaluiibe omahind} \\ \text{(ts)} \end{array} = \frac{\begin{array}{l} \text{Kõik kulud noor- ja nuumveis-} \\ \text{tele - Kõrvaltoodangu maksumus} \end{array}}{\begin{array}{l} \text{Noor- ja nuumveiste} \\ \text{kaaluiive} \end{array}} \quad (183)$$

III. Seakasvatus.

$$\begin{array}{l} \text{Sigade kaaluiibe} \\ \text{omahind (ts)} \end{array} = \frac{\begin{array}{l} \text{Kõik seakasvatuse kulud - Kõr-} \\ \text{valtoodangu maksumus} \end{array}}{\begin{array}{l} \text{Sigade kaaluiive + Põrsaste} \\ \text{sünnikaal} \end{array}} \quad (184)$$

IV. Lambakasvatus.

1. e t a p p - kulude arvutamine:

$$\begin{array}{l} \text{Kõik kulud lambakasvatusele - Kõrvaltoodangu maksumus} \\ = \text{Kulud põhitoodangule} \end{array}$$

2. e t a p p - toodangu naturaalkoguste arvutamine:

$$\text{Kaaluiive + Tallede sünnikaal, Vill.}$$

3. e t a p p - toodangu maksumuse arvutamine:

$$\begin{array}{l} (\text{Kaaluiive + Tallede sünnikaal}) \times \text{Lambaliha kokkuostu-} \\ \text{hind} = \text{Maksumus I} \end{array}$$

$$\text{Vill} \times \text{Villa kokkuostuhind} = \text{Maksumus II}$$

$$\text{Kogutoodangu maksumus} = \text{Maksumus I} + \text{Maksumus II}$$

4. e t a p p - kulude jaotamine kaaluiibe (koos tal- lede sünnikaaluga) ja villa vahel. Ku- lud jaotatakse proportsionaalselt too- dangu maksumusele kokkuostuhindades:

$$\text{Jaotuskoefitsient I} = \frac{\text{Maksumus I}}{\text{Kogutoodangu maksumus}} \quad (185)$$

$$\begin{aligned} \text{Jaotuskoefitsient II} &= \frac{\text{Maksumus II}}{\text{Kogutoodangu maksumus}} = 1 - \\ &- \text{Jaotuskoefitsient I} \quad (186, \\ &186a) \end{aligned}$$

5. e t a p p - toodangu omahinna arvutamine:

$$\begin{aligned} \text{Kaaluiibe (koos tallede} \\ \text{sünnikaaluga) omahind} \\ \text{(ts)} &= \frac{\text{Kulud põhitoodangule x} \\ &\text{Jaotuskoefitsient I}}{\text{Kaaluiive koos sünni-} \\ &\text{kaaluga}} \quad (187) \end{aligned}$$

$$\text{Villa omahind (ts)} = \frac{\text{Kulud põhitoodangule x Jaotuskoefitsient II}}{\text{Villa kogus}} =$$

$$= \frac{\text{Kulud põhitoodangule} - \text{Kulud kaaluiibele (koos tallede sünnikaaluga)}}{\text{Villa kogus}} \quad (188, 188a)$$

V. Linnukasvatus (kanakasvatus).

$$\begin{aligned} \text{1000 muna omahind} &= \frac{\text{Kulud täiskasvanud kanadele} - \\ &- \text{Kõrvaltoodangu maksumus}}{\text{Munade arv (1000 tk.)}} \quad (189) \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{Kanade kaaluiibe} \\ \text{omahind (ts)} &= \frac{\text{Kulud noorlindudele} - \text{Kõrvaltoodangu maksumus}}{\text{Noorlindude kaaluiive}} \quad (190) \end{aligned}$$

T a b e l 23

VI. Noor- ja nuumloomade ning realiseeritava liha omahind (skeem kehtib kõikidele loomaliikidel)

	Arv	Eluskaal	Maksumus
1. Noor- ja nuumloomad aasta alguseks	pead	ts	tuh.rbl., aruande järgi
2. Kaaluive ja üleskasvatamise kulud	x	ts	tuh.rbl., pl.omahind
3. Juurdesünd	pead	ts	tuh.rbl., pl.omahind
4. Põhikarjaloomade nuumale panek	pead	ts	tuh.rbl., bilansiline maksumus aasta alguseks
5. Ostetavad noorloomad	pead	ts	tuh.rbl., ostukulud
6. Kokku (1+2+3+4+5)	ΣA	ΣE	ΣM
7. Võimalik väljalangemine (hukkumine)	pead	ts	x
8. Jaotatavad kogused ja kulud (6-7)	$\Sigma A-7A$	$\Sigma E-7E$	ΣM
9. Eluskaalu (liha) tsentneri omahind	x	x	rbl., ΣM : : ($\Sigma E-7E$)

Saadud omahinna alusel planeeritakse noor- ja nuumloomade ning realiseeritava liha omahind:

- põhikarja üleviimisel,
- lihaks müümisel,
- tõuloomadeks müümisel,
- muude müükide puhul,
- noor- ja nuumloomade aasta lõpu seisuga planeerimisel.

III. Sissetulek toodangu realiseerimisest. Kasum.

Rentaabluks.

1. Sissetulek toodangu realiseerimisest.

Sissetulek kindlast toodangu-
liigist (i)

$$Q_{r.i}^p = q_{i1} p_{i1} + q_{i2} p_{i2} + q_{ij} p_{ij} + \dots + q_{im} p_{im} =$$
$$= \sum_{j=1}^m q_{ij} p_{ij} \quad (191)$$

Realiseerimiskanaliid (1...j...m) määravad realiseeri-
mishinna:

- müük riigile plaani piirides,
- müük riigile üle plaani,
- müük majandi töötajatele,
- müük ühiskondlikuks toitlustamiseks,
- muu müük (kolhoositurul jt.).

Hinnad sõltuvad piirkonnast, toodangu kvaliteedist ja
realiseerimise ajast.

Sissetulek realiseeritaval toodan-
gult (i=1...n)

$$Q_r^p = \sum_{i=1}^n Q_{r.i}^p = \sum_{j=1}^m \sum_{i=1}^n q_{ij} p_{ij} \quad (192)$$

Realiseeritavad kogused (q_i) sõltuvad:

$$q_i = q_{\text{kogu}} + q_{v.a} - q_{t.t.} + q_0 - q_{v.l}, \text{ kus} \quad (193)$$

q_{kogu} - vastav kogutoodang,

- $q_{v.a}$ - ületulev varu,
 $q_{t.t}$ - majandisiseseks tootmistarbeks
 (seemneks, söödaks, karja suurenda-
 miseks jne.) kasutatav toodang,
 q_0 - juurdeostetud toodang,
 $q_{v.l}$ - üleminev varu.

2. Sovhoosi kasumi ja kolhoosi puhastulu kujunemine.

Kasumi kujunemine.

$$D^{\text{real}} = \sum_{j=1}^m \sum_{i=1}^n q_{ij} p_{ij} - \sum_{i=1}^n q_i s_i^{\text{täiel}}, \text{ kus (194)}$$

$s_i^{\text{täiel}}$ - vastava toodanguliigi ühiku täielik
 omahind (hüvitatavad realiseerimiskulud
 on kaasa arvamata).

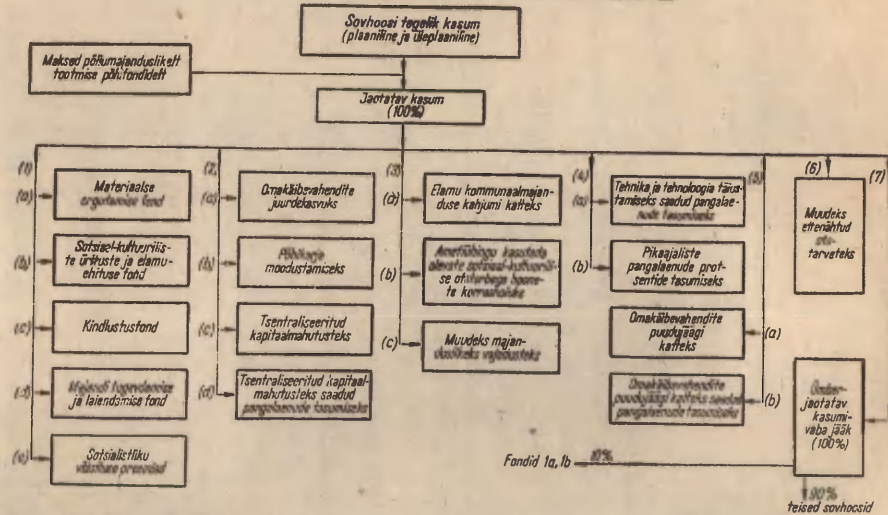
Puhastulu kujunemine.

1. Kogutoodang
2. Materiaalsed tootmiskulud
3. Kogutulu (r.1 - r.2)
4. Töötasu põhitegevuseks (kolhoosnikud, palgatud isikud)
5. Eraldised kolhoosnikute sotsiaalkindlustuse ja pensio-
neerimise tsentraliseeritud fondidesse
6. Puhastulu (r.3 - r.4 - r.5)

3. Rentaablus (praktikas kasutatav).

$$R'_s = \frac{D^{\text{real}} 100}{\sum_{i=1}^n q_i s_i^{\text{täiel}}}; \quad r'_i = \frac{d_i 100}{s_i^{\text{täiel}}} \quad (195, 196)$$

4. Kasumi ja puhastulu jaotamine.

Joonis 19. Sovhoosi kasumi jaotamise skeem.

Kolhoosi puhastulu jaotamine.

Puhastulu (kasum)

- Tulumaks.
- Eraldised jagamatusse fondi põhivahendite täiendamiseks.
- Eraldised jagamatusse fondi käibevahendite täiendamiseks.
- Eraldised sotsiaalkindlustuseks ja materiaalse abi osutamiseks.
- Eraldised kultuuri- ja elukondlikeks üritusteks.
- Elamu- kommunaalkahjumi katmine.
- Muude jooksva aasta kahjumite katmine.
- Eelmiste aastate kahjumite katmine.
- Eraldised materiaalse ergutamise fondi.
- Reservfondi täiendamine.

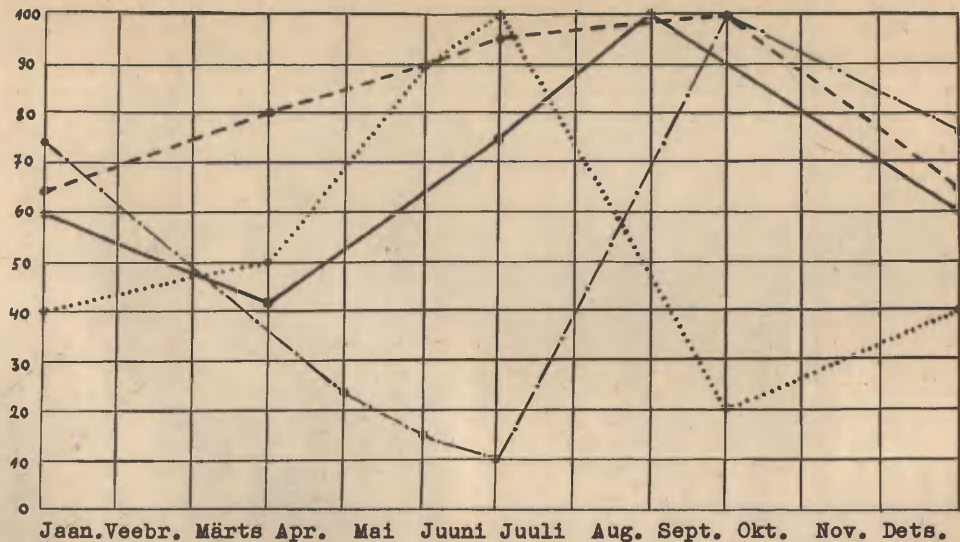
IV. Käibevahendid.

1. Käibevahendite koosseis ja dünaamika.

Sovhoosi käibevahendite koosseis:

I. T o o t m i s v a r u d

1. Noor- ja nuumloomad.
2. Söödad ja allapanu.
3. Seemned ja istutusmaterjalid.
4. Varuosad ja remondimaterjalid.
5. Kütus ja määrdeained.
6. Tahke kütus.
7. Mineraalväetised ja mürkkemikaalid.
8. Abiettevõtete tooraine.
9. Taara ja pakkematerjalid.
10. Abimaterjalid.
11. Kapitaalremondi materjalid.
12. Väheväärtuslik ja kiiresti kuluv inventar,

— Kõik käibevahendid

--- Noorloomad ja nuumal olevad loomad

..... Taimekasvatuse lõpetamata toodang

— · — Söödad

Joonis 20. Käibevahendite vajaduse hooajaline muutumine loomakasvatuse tootmissuunaga majandis.

II. Lõpetamata toodang

1. Taimekasvatuse lõpetamata toodang.
2. Loomakasvatuse lõpetamata toodang.
3. Tööstuslik lõpetamata toodang.
4. Remonditöökodade lõpetamata toodang.
5. Tulevaste perioodide kulud.

III. Valmistoodang

1. Põllumajanduslik toodang.
2. Tööstuslik jm. toodang.

IV. Raha, arveldused, muud aktivad

1. Rahalised vahendid.
2. Lähetatud kaubad.
3. Arveldused jm. aktivad.

2. Käibevahendite normeerimine.

I. Lõpetamata toodang taimekasvatuses (järgmiste aastate saagi alla tehtavad kulud):

- talivilja külv,
- sügiskünd,
- väetamine,
- heinaseemne külv jne.

$$N_{\text{kv.taimek}} = \sum n^h \cdot H, \text{ kus} \quad (197)$$

- n^h - kulunorm rbl. (reeglina ha kohta);
H - tööde maht (hektarites).

II. Seemned ja istutusmaterjalid:

s.o. mahutused seemne ja istutusmaterjalide varude soetamiseks plaaniaastale järgmisel aastal (Eesti NSV-s nii kevad- kui ka sügiskülviks).

$$N_{kv.seeme} = \sum (Kn + Sv) \cdot s_s \cdot Sk, \text{ kus} \quad (198)$$

- Kn - külvinorm (ts/ha);
 Sv - seemne kindlustusvaru, ($Sv = Kn \cdot 0,15$);
 s_s - seemne 1 ts omahind;
 Sk - külvipind (ha).

III. Söödad ja allapanu:
 on kõige liikuvam element.

$$N_{kv.sööt I} = \frac{S_{sööt} \cdot V'_k}{100}, \text{ kus} \quad (199)$$

- $N_{kv.sööt I}$ - käibevahendite normatiiv kindla söödaliigi varu katteks;
 $S_{sööt}$ - selle söödaliigi vajadus plaaniaastal;
 V'_k - selle söödaliigi kindlustusvaru %-des aastavajadusest (erineva söödaliigi puhul erinev, 8,3%, 15-20% jne.).

$$N_{kv.sööt} = N_{kv.sööt I} + N_{kv.sööt II} \text{ jne.} \quad (200)$$

IV. Noor- ja nuumloomad:

seis plaaniaasta lõpuks tulenevalt karjakäibest ning noor- ja nuumloomade planeeritud omahinnast (vt. tabel 23).

$$\text{Normatiiv} = \sum A_1 \cdot E \cdot s, \text{ kus:} \quad (201)$$

- A_1 - vastava loomaliigi loomade arv (peades);
 E - vastava looma keskmine eluskaal (ts);
 s - eluskaalu tsentneri tootmisomahind (rbl.).

V. Loomakasvatuse lõpetamata toodang (plaaniaasta lõpuks):

- mesi tarudes talvevaruks 16 kg pere kohta,
- munade maksumus inkubaatorites,

- kalad kalakasvatuste veekogudes.

VI. Mineraalväetised ja mürkkemikaalid:

8,3% aastavajadusest.

VII. Tahke kütus:

16,6% aastavajadusest.

VIII. Taara ja pakkematerjal:

lähtudes eelmise aasta aruandeliste varude ja riigile müüdü toodangu maksumuse suhtest. Vajaduse korral korrigeeritakse.

IX. Kaubatoodangu varud:

lähtudes eelmise aasta varude ja realiseeritud toodangu maksumuse suhtest. Vajaduse korral korrigeeritakse.

X. Väheväärtuslik ja kiiresti kuluv inventar ja abimaterjalid:

normeeritakse eelmise aasta varude tasemel. Vajaduse korral korrigeeritakse.

XI. Tööstuslik lõpetamata toodang:

lähtutakse eelmise aasta varude ja tööstustoodangu maksumuse suhtest. Vajaduse korral korrigeeritakse.

XII. Abiettevõtete toorainevarud:

lähtutakse eelmise aasta varude ja abiettevõtete toodangu maksumuse suhtest. Vajaduse korral korrigeeritakse.

XIII. Remonditöökodade lõpetamata toodang:

lähtutakse eelmise aasta lõpetamata toodangu ja remonditööde maksumuse (omahinnas) suhtest. Vajaduse korral korrigeeritakse.

XIV. Varuosad ja remondimaterjalid (kaasa arvatud vahetus-

fondi agregaadid):

lähtutakse eelmise aasta tegelikest varudest, pidades silmas remonditööde mahu dünaamikat plaaniaastal võrreldes eelmise aastaga.

XV. Raha kassas:

0,2% plaaniaasta töötasufondist.

XVI. Tulevaste perioodide kulud:

- 1) kulud plaaniaasta alguseks aruande järgi
- 2) plaaniaastal tehtavad kulud
- 3) plaaniaastal omahinda kantavad kulud

Normatiiv = r.1 + r.2 - r.3

XVII. Kütus ja määrdeained:

lähtutakse eelmisel aastal kujunenud tegelikust varust päevades. Arvestatakse muudatustega varustamises ja tarbimises.

XVIII. Ehitusmaterjalid põhitegevuseks ja kapitaalremondiks:

lähtutakse eelmisel aastal kujunenud tegelikust varust päevades. Arvestatakse muudatustega varustamises ja tarbimises.

XIX. Arveldused varujatega:

$N_{kv.var.} = \frac{\text{keskmine plaaniline ööpäevane müük (liha, piim, munad)}}{\text{maksikäibe keskmine aeg.}}$ (2o2)

Üldnormatiiv = \sum Osanormatiivid. (2o3)

V a l i m i k k i r j a n d u s t .

H a g e l b e r g, R. Põllumajandusettevõtete töö majanduslik analüüs. Tallinn, "Valgus", 1968.

H a g e l b e r g, R. Ökonoomiline töö põllumajanduses. Tallinn, "Eesti Raamat", 1969.

H a g e l b e r g, R. Ettevõtete ja rahvamajandusharude rahanduse koht teiste rahanduslike distsipliinide hulgas. Tartu, Tartu Riikliku Ülikooli väljaanne, 1969.

K u l l, E. Tootmise planeerimine tööstusettevõtetes. Tallinn, "Valgus", 1971.

L u h t, F. Eesti NSV sovhooside areng ja ökonoomika. Tallinn, "Valgus", 1972.

Majandustöötaja juriidiline käsiraamat. Koostanud E. T a l v i k. Tallinn, "Eesti Raamat", 1969.

N a c h t i g a l l, W. Formelhandbuch Betriebswirtschaft. Berlin, "Die Wirtschaft", 1968.

Tööstusettevõtte ökonomisti käsiraamat. Tallinn, "Eesti Raamat", 1969.

Б а р у н М.А. Справочник по финансово-экономическим расчетам. Москва, "Финансы", 1971.

К о в а л е в с к и й А.М. Техпромфинплан в новых условиях и типовая методика его разработки. Москва, "Экономика", 1968.

М о л я к о в Д.С. Финансирование промышленности. Москва, "Финансы", 1971.

О с и п о в и ч Л.Я. Финансы промышленности. Москва, "Финансы", 1970.

Р о т ш т е й н Л.А. Финансовое планирование на промышленном предприятии. Москва, "Финансы", 1970.

Сафай Г.Е. Методика составления финансового плана. Москва, "Финансы", 1969.

Сычев Н.Г. Финансы промышленности. Москва, "Финансы", 1971.

Справочник финансиста промышленного предприятия. Москва, "Финансы" 1972.

Финансирование и кредитование сельскохозяйственных предприятий. Под ред. А.Д.Ривкина, П.А.Тулчинского, Москва, "Колос", 1969.

Финансы предприятий и отраслей народного хозяйства. Под рук. А.И.Бирмана. Москва, "Финансы", 1970.

Раймунд Хагелберг

МАТЕРИАЛЫ К ИЗУЧЕНИЮ КУРСА
"ФИНАНСЫ ПРЕДПРИЯТИЙ И ОТРАСЛЕЙ
НАРОДНОГО ХОЗЯЙСТВА"

На эстонском языке

Тартуский государственный университет

ЭССР, г. Тарту, ул. Эликооли, 18

Vastutav toimetaja A. Susi

Korrektor H. Laanekask

=====
Paljundamisele antud 7.VI 1973. Rotaatori-
paber, 30x42. 1/4. Trükipoognaid 8,0. Ting-
trükipoognaid 7,44. Arvestuspoognaid 5,25.
Trükiarv 500. MB 06148. Tell. nr. 635.
TRÜ rotaprint, ENSV, Tartu, Pälsoni tn.14.

Hind 18 kop.